

Lõputöösse tekkinud vead:

1. Sisukord ei kajasta 3.-ndat peatükki Õiguskaitsevahendid
2. Õiguskaitsevahendid-3.peatükk lk-1 23
3. Sisukord ei kajasta Lisade sektsiooni; puudu on Lisa1, Lisa4
4. Lisa1 ja Lisa4 asuvad lõputöö lõpus vastavalt lk-1 48 ja 51

Sisekaitseakadeemia
Justiitskollledž

Jane Randlo
KS030

HALDUSKOHTUNIKE HOIAKUTE JA EELARVAMUSTE
MÕJUST KINNIPEETAVA ÕIGUSKAITSELE

Lõputöö

Juhendaja:
Sander Põllumäe, B.A.iur., MPA

Tallinn 2006

ANNOTATSIOON

Lõputöö on teemal „Halduskohtunike hoiakute ja elarvamuste mõjust kinnipeetava õiguskaitsele”. Lõputöö on 63 lehekülge pikk. Töö on eesti keeles, kirjutatud stiilis Times New Roman tähesuurusega 12. Kokkuvõtte töö lõpus on kirjutatud eesti ja inglise keeles. Lõputöö raames on läbi töötatud 8 allikat.

Uuritav temaatika on halduskohtunike võimalikud elarvamused ja hoiakud kinnipeetavate ja nende õiguskaitse osas. Teema on huvitav ja intrigeeriv, kuna kinnipeetavate arv, kes kasutab oma õigust- pöörduda kaebusega Halduskohtusse, on suur ja võimalike hoiakute ja elarvamuste evimine halduskohtunike poolt tooks selguse, missugust mõju see avaldab kinnipeetava õiguskaitsele.

Märksõnad antud lõputöös oleksid: hoiakud ja elarvamused, seaduspärased õiguskaitsevahendid, halduskohtunike hoiakud ja elarvamused, hoiakute ja elarvamuste tajumine halduskohtus.

Lõputöö eesmärk on teadvustada, kas ja kuidas on halduskohtunikud kinnipeetavate suhtes elarvamuslikud, evivad nende suhtes hoiakuid, mil moel need on kohtuprotsessi vältel väljendunud ja missugust mõju avaldavad need kinnipeetavale.

Uurimusobjektiks on halduskohtunike hoiakud ja elarvamused kinnipeetavate suhtes.

SISUKORD

ANNOTATSIOON	3
SISUKORD	4
SISSEJUHATUS	6
1. HOIAKUD JA NENDE MÕJU KÄITUMISELE	8
1.1. Hoiaku kontseptsioon	8
1.1.1. Hoiaku mõiste	8
1.2. Hoiaku komponendid	9
1.3. Hoiaku eristamine teistest ligilähedastest mõistetest	11
1.3.1. Harjumus	11
1.3.2. Väärtused	12
1.3.3. Uskumus	12
1.3.4. Arvamus	12
1.4. Hoiaku kujunemine ja selle funktsioonid	13
1.4.1. Funktsionaalne lähenemine	13
1.4.2. Käitumuslik lähenemine	14
1.4.3. Teadmuslik lähenemine	14
1.5. Hoiaku mõju käitumisele	15
1.5.1. Kuidas hoiak mõjutab käitumist	15
1.5.2. Hoiaku-käitumise vahelist seost mõjutavad tegurid	16
1.5.3. Millal mõjutab hoiak käitumist	17
2. EELARVAMUSED	18
2.1. Eelarvamuse kontseptsioon	18
2.1.1. Eelarvamuse mõiste	18
2.2. Eelarvamuste kujunemine	19
2.2.1. Eelarvamused ja sotsiaalne identiteet	19
2.2.2. Etnilise eelarvamuse põhimõtted	20
2.3. Eelarvamuste teke	20
2.3.1. Inimeste tajumine	20
2.3.2. Isiklikud konstruktsioonid	21
2.3.3. Esmamõjud	21
2.3.4. Stereotüüpia	22
2.4. Eelarvamuste mõju	22
2.4.1. Võimukas isiksus	23
2.4.2. Eelarvamuste kultuuriline seletus	23
3.1. Õiguskaitsevahendi mõiste ja olemus	24
3.2. Õiguskaitsevahendi teostamise kord	25
4. UURING JA ANALÜÜS	27
4.1. Uuringu metodoloogia	27
4.2. Uuringu tulemused ja nende analüüs	30
4.2.1. Hoiakute tajumine enda ümber	32
4.2.2. Hoiakute evimine kaaskinnipeetavate ja kinnipidamisasutuse suhtes	33
4.2.3. Hoiakud seaduspäraste õiguskaitsevahendite kasutamise osas	35
4.2.4. Kohtuprotsessil toimuva teadvustamine	36
4.2.5. Kohtuniku hoiakute ja eelarvamuste tajumine	37
4.2.6. Hoiakute ja eelarvamuste mõjust kohtulahendile	39
4.3. TULEMUSED	40
KOKKUVÕTE	44
SUMMARY	46

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	47
LISA 2: Intervjuu raamküsimused kinnipeetavatele	49
LISA 3: Intervjuu raamküsimused vangla teenistujatele	50
LISA 5: Intervjuu 2 väljavõte.....	55

SISSEJUHATUS

Lõputöö teemaks on valitud halduskohtunike hoiakute ja eelarvamuste mõjust kinnipeetava õiguskaitsele käsitlev teema, kuna diplomand leiab, et teema on huvitav, intrigeeriv ja teatud määral aktuaalne. Sarnast temaatikat on töö autori andmetel varem käsitletud vaid ühel korral, kuid antud teemal ei tea varasemaid töid olevat. Ühe põhjusena teema valimisel tuleb välja tuua fakt, et kinnipeetavad on muutunud teadlikumaks oma õiguskaitsevahendite kasutamise osas ja kaebuste esitamise sagedus Halduskohtusse on sagenenud. Teine oluline põhjus oleks diplomandi isiklik huvi töö käigus tehtava uurimuse tulemuse kohta. Antud töö raames tehtav uurimus kätkeb endas intervjuusid kinnipeetavatega ja vangla teenistujatega, kes on osalenud Halduskohtus vangla esindajatena ja nende seisukohalt teadvustatav hoiakute ja eelarvamuste olemus.

Kinnipeetavad, kes on oma õiguste kaitseks pöördunud kaebusega Halduskohtusse, ei seisa oma elus kohtusaalis mitte esimest korda, kuid seekord on nad kohtus teises rollis – nimelt on seekord nende õigusi rikutud. Missugune suhtumine valitseb halduskohtusaalis, kui vastamisi on vangla *versus* kinnipeetav, kas osapooltesse suhtutakse võrdselt ja kas ning missuguseid hoiakuid halduskohtunik kohtuprotsessi käigus väljendab, on temaatika, mis on huvitav ning intrigeeriv ja mida peaks teadvustama endale iga haldusorgan avaliku võimu teostamisel.

Lõputöö hüpotees on, et halduskohtunikel on hoiakuid ja eelarvamusi ja need mõjutavad kinnipeetavate õiguskaitset.

Antud lõputöö raames uuritava probleemi eesmärk on mõista kuivõrd on mõjutatud ühiskonnas levivatest erinevatest hoiakutest ja eelarvamustest halduskohtunikud. Halduskohus on kohus, kuhu kinnipeetaval on õigus pöörduda, kui tema õigusi on rikutud. Enam ei ole kinnipeetav süüdistatav vaid kannatanu. Kas Halduskohus, võttes menetluse ja kuulates kohtuprotsessil mitmekordse retsidivisti kaebust, on kohtupidamise vältel professionaalselt objektiivne või on võimalik kohtuprotsessi vältel tajuda negatiivseid hoiakuid ja eelarvamuslikkust?

Uurimistöös on läbiviidud intervjuud kolme kinnipeetavaga ja nelja vangla teenistujaga. Intervjuud on läbi viidud Murru ja Ämari vanglas, kuna uurimustöös valiti uuritavaks

halduskohtupiirkonnaks Tallinn, Tallinna Halduskohus. Uurimuseks on valitud süvaintervjuu vorm, mida toetab koostatud poolstruktureeritud raamküsimustik.

Lõputöö võib jagada kolme ossa: esimeses kahes peatükis käsitletakse hoiaku ja eelarvamuse kontseptsiooni, teket, ajalugu, kolmas peatükk kirjeldab õiguskaitsevahendite mõistet ja teostamise korda ja neljas peatükk on uurimuse osa, mis koosneb läbiviidud intervjuude analüüsist ning tulemustest.

1. HOIAKUD JA NENDE MÕJU KÄITUMISELE

1.1. Hoiaku kontseptsioon

1.1.1. Hoiaku mõiste

Mõiste „hoiak” (ingl attitude) võeti kasutusele inglise keeles esmakordselt kasutusele 1700-ndate alguses ning tuleneb prantsusekeelsest sõnast „attitude” (eesti k term. Hoiak, seadmus), mis tuletati itaalia keelsest sõnast „attitudine” ning mis omakorda pärineb ladina keelest (lad k aptus) ja tähendab tõlkes kohandumust, kohastuvust (adaptedness, fitness). 1800-ndatel hakati terminit laialdaselt kasutama sotsiaalteadlaste hulgas ning 1935. aastal kuulutati hoiaku kontseptsioon kõige asendamatumaks mõisteks tolaegse USA sotsiaalpsühholoogias (Räim 2005: 9)

Hoiakute muud definitsioonid rõhutavad seda, kuidas nad meid tegevuseks ette valmistavad, tehes ühtviisi toimimise teistest tõenäolisemaks. Nii näiteks esitasid Osgood, Suci ja Tannenbaum 1957. a definitsiooni „Hoiakud kui eelsoodumused reageerimiseks, kuid erinevad teistest valmisolekuseisunditest sellega, et nad on eelsoodumused hinnanguliseks reageeringuks”. Selle definitsiooni järgi on hoiak veidi nagu vaimne dispositsioon, kuid koos aluseks olevate väärtustega (Hayes 2002: 91). Viimase saja aasta jooksul on erinevad teadlased pakkunud hoiaku mõistele hulgaliselt erinevaid definitsioone (Brief 1998: 51): Eesti Entsüklopeedia defineerib hoiakut kui psühholoogilist seadumust ja inimese teadvustamatut valmisolekut vajadust rahuldavaks tegevuseks ja ka valmisolekut mingil kindlal viisil reageerimiseks. Hoiak tekib, kui vajadus on aktuaalne ja inimene tunnetab selle rahuldamiseks vajalikku objekti. Üleminek vajaduselt tegevusele toimub hoiaku vahendusel. Kinnistunud hoiak kujuneb korduvkogemuste mõjul ja tagab kiire reageerimise ootamatutele sündmustele, eelisreaktsioonid ja taju ning mälu valivuse (ENE 3 1988: 454). Inimkäitumise Entsüklopeedia (ingl k Encyclopedia of human behavior) seletab hoiakut kui üldist ja püsiva iseloomuga hinnangulist tunnetust (perceptions) isiku, objekti, teema vms suhtes (Räim 2005: 9).. Hoiak on püsiv, stereotüüpne valmisolek või eelsoodumus reageerida teatud kindlal viisil. See võib olla emotsionaalne poolt- või vastureaktsioon, positiivne või negatiivne hinnang, suhtumine teatud tegevusse või nähtusesse, üks või teine tajuvariant, üks või teine liigutus jne.

Hoiak võib endast kujutada teatud häälestatust, ootust, suhtumist süsteemi, mis kujuneb kogu inimese eelneva sotsiaalse ja/või praktilise kogemuse mõjul. Näiteks tajub rassistlikult meelestatud inimene mustanahalise laulja esinemist laulukonkursil allapoole arvestust olevana ja ei saa aru talle esimese auhinna omistamisest (Bachmann, Maruste 2003: 79).

Põhijoontes defineeritakse hoiakut kui „psühholoogilist tendentsi omada millegi suhtes hinnangulist poolehoidu või mitte” (Loik 1999: 58). Antud üldistavat määratlust käsitletakse käesolevas töös ka hoiaku definitsioonina (Räim 2005: 10)

Mõistagi ei ole mitte kõik koolkonnad antud definitsiooniga päri. Hoolimata definitsioonide mitmekesisusest on siiski võimalik välja tuua mõningaid punkte, mille osas erinevad teoreetikud nõustuvad: (a) hoiakud on õpitavad, (b) hoiakud on kestvad, (c) hoiakutel on tugev tundmuslik või emotsionaalne komponent ning (d) hoiakud avaldavad otsest mõju inimkäitumisele (Räim 2005: 10).

1.2.Hoiaku komponendid

Hoiakuid peetakse tänapäeva sotsiaalpsühholoogias „kolmikdefineeritavateks” („tripartite defination”) uskumuste süsteemiks, mida omakorda on võimalik lahutada kognitiivseteks (teadmuslikuks), afektivseks (tundmuslikuks) ja biheivioristlikuks (käitumuslikuks) mõõtmeks nii positiivses kui negatiivses kategoorias järgmiste komponentidega. Emotsioon, hoiaku sihtmärk (objekt), suund, intensiivsus ja püsivus (Loik 1999: 59; Ajzen, I. 2001: 150; Perloff 1993: 30; Brief 1998: 52). Tundmuslik komponent hõlmab endas seda, kuidas hoiaku omaja suhtub hoiaku subjekti, sisaldades muuhulgas ka tujusid, emotsioone ja närvisüsteemi poolehoidvat aktiivsust, mida seoses objektiga on kogetud. Kognitiivne ehk teadmuslik komponent koosneb mõtetest, mis seoses hoiaku objektiga tekivad. Veel üldiselt öeldes, teadmusliku komponendi moodustavad hoiaku omaja uskumused ja ideed hoiaku objekti suhtes. Kolmas hoiaku komponent hõlmab endas käitumuslikku osa ehk kuidas hoiaku omaja käitub või kavatses käituda hoiaku objekti suhtes (Brief 1998: 52-53) (Räim 2005: 11-12). Sotsiaalne hoiak (ingl k attitude) on teadvustatav, suhtumisena tõlgendatav predispositsioon, seevastu *sättumus* (ingl k set) on varasemate kogemuste, toimingute ja tajude baasil kujunenud põhiliselt mitteteadvustatud, fikseeritud valmisolek reageerida teatud objektidele, nähtustele või olukordadele mingil kindlal viisil. Sättumust võib vaadelda kui käitumise teadvustamata alust, kus ei tunnetata ei tegevuse eesmärki ega vajadusi, mille rahuldamiseks tegevus toimub. Kohtame ka raskestiliigitavaid psüühilisi nähtusi, kus teatud osa

hoiakumehhanismist, nt valivalt suunatud tähelepanukese on teadvustatav, aga selle toimemehhanism, mille tõttu tajus mingi häälestusele vastav stiimul teistest konkreetsemalt esile tuleb, pole subjektiivselt tabatav (Bachmann, Maruste 2003: 79).

Hoiakutel on mitmeid olulisi funktsioone. Üheks selliseks on ego-kaitse, s.o. inimese terviklikkuse ja isikuomaduste järjepidevuse tagamine. Hoiak aitab ka kergemini maailma nähtusi teadvuse jaoks korrastada ning formeerida sotsiaalseid gruppe. Hoiakute sarnasus erinevatel inimestel ennustab nendevahelist head klappi. Hoiaku peamisteks komponentideks on (1) kognitiivne (teadlik uskumus või tõekspidamine), (2) afektiivne (nt hoiakuvastane tegevus vihastab), (3) käitumuslik/instrumentaalne (toimingud vastavad hoiakule) (Bachmann, Maruste 2003: 79). Inimese hoiakute süsteem areneb ja hääbub koos isiksuse arengu ja hääbumisega. Osa hoiakuid-sättumusi on spetsiifilisemad ja kitsamad, teised üldisemad (seda kuni maailmavaatelistele ja elulaadiga seotuteni välja). Kokku moodustavad nad hierarhilise struktuuri, mida V. Jadov on nimetatnud dispositsioonide hierarhiliseks süsteemiks. Ta eristas selles kolme astet: 1) madalaim, kuhu kuuluvad elementaarsed hoiakud ja sättumused, mis fikseeruvad esmaste vajaduste ja lihtsate situatsioonide mõjul. Nende hoiakute puhul puudub poolt- ja vastuargumentide läbielamine ja neid üldreeglina teadvuse tasemel ei tunnetata; 2) sotsiaalsed hoiakud (suhtumised) ja nende süsteemid. Need on tunduvalt keerulisemad. Just sellel tasemel on hoiakutel selgesti eristatavad kognitiivsed, emotsionaalsed ja käitumuslikud komponendid; 3) kõrgeima astme moodustab väärtusorientatsioonide süsteem, mille tuumaks on isiksuse suundumus või üldine eluhoiak (Bachmann, Maruste 2003: 80).

1. Emotsioon. Kõik, kes on püüdnud defineerida hoiaku mõistet, on olnud nõus väitega, et hoiak sisaldab tundeid ent ei tugine samas pelgalt emotsioonidele nagu tihtipeale arvatakse. Emotsioonid moodustavad hoiakute käitumusliku ja kognitiivse komponendi kõrval afektiivse dimensiooni, mille juures tuleks lisaks arvestada ka teadvustamata teguritega (Räim 2005: 12).

2. Objekt. Et hoiak iseenesest on mingisugust hinnangulist tendentsi omav nähtus, siis on see seotud ka mingi kindla sihtmärgi ehk objektiga, mille suhtes hinnangut omatakse ning mille poole või millest eemale hinnang on suunatud. Hoiaku omajat nimetatakse sealjuures subjektiks. Hoiaku objektiks võib olla ükskõik mis- konkreetne ese, situatsioon, mõte, isik vms, mille või kelle suhtes subjektil võib esineda teatud suhtumist või mõtteid ning mida subjekt kuidagi väärtustab (Räim 2005: 12).

3.Suund. Suunaks nimetatakse hoiaku subjekti ja objekti vahelist seost, mis võib olla nii objekti suunas kui temast eemale siirduv. Hoiakut omada tähendab, et indiviid ei ole enam objekti suhtes neutraalne- ta on kas poolt või vastu, positiivselt või negatiivselt meelestatud (Perloff 1993: 28). Suuna mõistet kasutatakse hoiaku mõõtmisel, identifitseerides biopolaarseid seisundeid ja omadusi, mis väljenduvad meeldivuses või mittemeeldivuses, rahulolus või rahulolematuses, poolehoius või vastumeelsuses (Räim 2005: 12).

4. Intensiivsus. Intensiivsus iseloomustab hoiaku subjekti ning objekti seotuse astet. Intensiivsuse kaudu on võimalik paigutada erinevaid hoiakuid mingil mõõteskaalal kahe biopolaarse hoiaku vahel (nt firmaomanik-juhatuse esimees-juhatuse liige-osakonnajuhataja-töötaja). Hoiakute intensiivsuse aste sõltub ka konkreetse subjekti isikulistest omadustest ja temperamenditüübist (Räim 2005: 13)

5. Püsivus. Ka selle hoiaku komponendi osas on kõik hoiaku uurijad jõudnud suhtelisele üksmeelele- hoiakud on püsivad ja stabiilse karakteristikuga. Tänu püsivuse komponendile on võimalik käsitleda hoiakuid ka ajalises dimensioonis (Räim 2005: 13).

1.3.Hoiaku eristamine teistest ligilähedastest mõistetest

Hoiaku mõiste kahemõttelisuse ja ühese, kõigi poolt aktsepteeritava definitsiooni puudumise tõttu samastatakse hoiakuid mõnikord selliste mõistetega nagu väärtused (*values*), harjumused (*habits*), uskumused (*beliefs*) ja arvamused (*opinions*). Tegelikuses evib igaüks neist oma tähendust ja eelpool loetletud mõistete eristamine hoiakutest on oluline ja vajalik (Räim 2005: 13).Tähtis on mõista, et, et inimese käitumisest tuletatud hoiakud ei väljenda tingimata isiklike uskumusi. See ei tähenda siiski, nagu oleksid uskumused tähtsusetud; pigem tuleb meil vastutada nii oma tegude kui ka uskumuste eest (Hayes 2002: 93).

1.3.1.Harjumus

Sarnaselt hoiakutele on arvamused õpitavad (kujundatavad) ja püsivad, kuid erinevad hoiakutest peaaesjalikult kolme olulise aspekti tõttu: 1) harjumused on rutiinsed käitumismustrid, hoiakud seevastu ei ole oma olemuselt käitumuslikud; 2) isik ei pruugi alati olla teadlik oma harjumustest, ent oma hoiakuid ühe või teise objekti suhtes üldjuhul

teadvustatakse; 3) isikud ei pruugi olla võimelised väljendama sõnades oma harjumuste sisu, kuid suudavad reeglina väljendada verbaalselt oma hoiakuid (Räim 2005: 13).

1.3.2.Väärtused

Väärtused on ideaalid; ületähtsustatud (overarching) eesmärgid, mida isik üritab saavutada. Väärtused on üldisema iseloomuga kui hoiakud ja Oskamp'i (1977) kohaselt ka „kõige kesksamad ja olulisemad elemendid isiku hoiakute ja uskumuste süsteemis” (Räim 2005: 14).

1.3.3.Uskumus

Uskumused põhinevad üldistatud teabel; informatsiooni kogumil, mida inimene saab mingi objekti või tegevuse kohta. Uskumusest on erialases kirjanduses käsitletud ka kui „subjektiivset tõenäosust, et objektil on konkreetsed erilised tunnused või et mingi tegevus võib viia konkreetse tulemini”. Peamise erinevusena hoiaku ja uskumuse vahel võiks välja tuua asjaolu, et hoiak kätkeb endas tugevat tundeelamuslikku komponenti ent uskumused seevastu baseeruvad teadmiste ja teabele (kuigi võivad esile kutsuda tugeva emotsionaalse reaktsiooni) (Räim 2005: 14).

1.3.4.Arvamus

Smith, Bruner, White (1964) tegid vahet inimesel olemasolevate ja tegelikult väljendatavate arvamuste vahel. Hoiakute väljendamine toimub nende arvates sotsiaalsete strateegiate kohaselt ja toimub nende arvates sotsiaalsete strateegiate kohaselt ja toimib sotsiaalsete piirangute all; kuigi hoiakute väljendamine on inimeste tõeliste hoiakutega seotud, ei pruugi need täpselt samad asjad olla. Aga inimeste arvates on neil olevad hoiakud peamiseks tegelikkuse käsitlemise vahendiks (Hayes 2002: 93-94).

Eelpool loetletud terminitest on arvamused sotsiaalpsühholoogide meelest hoiakutest kõige raskemini eristatavad. On teoreetikuid, kes peavad antud termineid kogunisti sünonüümideks, teised püüavad tõestada, et tegemist on siiski kahe täiesti erineva konstruktsiooniga. Eristamise aluseks on siinjuures kaks olulist momenti: 1) sarnaselt uskumustega on

arvamused sügavalt teadmuslikud ja informatiivset komponenti sisaldavad hinnangud kellegi või millegi suhtes ning hoiakud, vastupidi, põhinevad eelkõige emotsionaalset laadi otsustustel; 2) hoiakud on üldisemad ja laiemasisulised kui arvamused. Hoiakud on kompleksed struktuurid, mis koosnevad mitmesugustest elementidest ent arvamused seevastu lihtsamad ja vähem eristuva olemusega (Räim 2005: 14-15).

1.4. Hoiaku kujunemine ja selle funktsioonid

1.4.1. Funktsionaalne lähenemine

Tajfel arutles, kuivõrd tähtis on meie poolt omandatavate hoiakute jaoks grupikuuluvus ja sotsiaalne samastumine. Me omandame grupikuuluvuse sügavalt ja see moodustab meie enesehinnangu olulise osa. Tajfeli väitel viib just see mehhanism järjekindla eelarvamuseni kahe sotsiaalse grupi vahel ja oleks eksitav üritada eelarvamusi mõista ilma viideteta *sotsiaalsele samastumisele*, mis nende eelarvamuste tekkega seotud on (Hayes 2002: 96).

Funktsionaalne lähenemine uurib psühholoogilisi vajadusi või funktsioone, mida hoiakud teenivad erinevate indiviidide jaoks erinevates kontekstides. Nendest funktsioonidest arusaamine võimaldab meil paremini aru saada, miks inimestel tekivad teatud hoiakud. Urijad on avastanud 5 erinevat funktsiooni, mida hoiakud teenivad. (Räim 2005: 15).

1. Teadmise funktsioon. Hoiakud aitavad inimestel maailmast paremat pilti saada. Selliselt loovad hoiakud nn „raamistiku”, et mõista mitmetähenduslikke ja ettearvamatuid olukordi. Teadmise funktsioon viitab asjaolule, et hoiakud võivad anda tähendusi asjadele, mis ilma selleta oleksid organiseerimata (Räim 2005: 15).

2. Utilitaarne funktsioon. Selle funktsiooni kohaselt võivad hoiakud olla vahendiks, mille abil inimesed saavad pälvida teiste heakskiitu ja vältida ebasoosingut (Brief 1998: 58; Ajzen 2001: 150). Antud kontekstis juhib hoiak mingit kindlat käitumist, et saavutada heakskiit ja tasu tehtud töö eest (Räim 2005: 16).

3. Sotsiaal-kohanev (social-adjustive). Hoiakud aitavad indiviididel seonduda või kohaneda oma gruppidega. Tüüpiliselt aitavad hoiakud tugevdada suhteid oluliste isikutega võrdsest grupist (Räim 2005: 16).

4. Ennastkaitsev funktsioon. Hoikaud võimaldavad indiviide kaitsta ebameeldivate tõdede eest iseenda või ümbritseva maailma kohta (Perloff 1993: 36). Antud funktsioon võimaldab inimestel toime tulla intrapsüühiliste ja üldjoontes kaitsta nende endi mina-pildi eest. Eelarvamusega inimesi seevastu võib vaadelda kui negatiivsete hoiakute omajaid, kes tahavad sellega alateadlikult kaitsta omaenda eneseteadvust (Räim 2005: 16).

5. Väärtust väljendav funktsioon. Hoiakute kaudu saavad isikud väljendada oma keskseid väärtushinnanguid. (Perloff 1993: 36) Greenvald ja Breckler (1985) töötasid väärtusi väljendava funktsiooni välja, sidudes seda kolme säilinud mina-kontseptsiooni (self-concept) aspektiga: isiklik mina (hoiakud, mis kohtuvad sisemiste standarditega), avalik mina (hoiakud, mis tagavad positiivse hinnangu tähenduslikust muust) ja kollektiivne mina (hoiakud, mis kohtuvad oluliste viitegruppide eesmärkidega) (Räim 2005: 16).

1.4.2. Käitumuslik lähenemine

Defineerides hoiakut kui varjatud hinnangulist vastust stiimulile, on käitumusliku suunitlusega sotsiaalpsühholoogid hoiakute kujunemise seletamisel kasutanud klassikalist tingimise printsiipi. Korduvad süstemaatilised ühendused hoiaku objekti ning positiivset või negatiivset hinnangut omava sündmuse vahel annavad oletatavasti heakskiitva või halvustava reaktsiooni objekti suhtes. Vaidlus keerleb hetkel teadlikkuse küsimuse või selle määra ümber, mis on vajalik hoiaku tingimiseks. Vaatamata sellele, et küsimus ei ole täielikult lahenenud, on vaid üksikud uurimused selgelt avaldanud hoiakute automaatset tingimist ilma teadlikkuse faktorita. (Räim 2005: 17).

1.4.3. Teadmuslik lähenemine

Üldine suundumus sotsiaalse käitumise teadmusliku seletuse osas on endaga kaasa toonud rõhu asetamise informatsioonile kui hoiaku kujunemise baaselemendile. Selle lähenemise

kohaselt on uskumused hoiakute tekkimisel peamised tegurid, esindades isiku subjektiivseid teadmisi iseenda ja oma maailma suhtes. Iga uskumus viitab hoiaku objekti positiivselt või negatiivselt väärtustatud atribuutidele. Selle kaalutud atribuudi väärtuste summa või keskmine väärtus määrab oletatavasti subjekti üldise hoiaku objekti suhtes. Vastavalt eeldustele hoiakud subjekti suhtes moodustavad automaatselt ja paratamatult nii nagu me hangime uut informatsiooni (ja formuleerime uusi uskumusi) objekti atribuutide (hoiaku objektile omistatud tunnuste) suhtes- on nende atribuutide subjektiivsed väärtused sel juhul ühenduses hoiaku objektiga. Põhjuslikud seosed uskumuste ja hoiakute vahel võivad toimida ka vastupidises suunas. Veetlus või vaenulikkus teise isiku suhtes võib olla õigustatud või seletatav teatud positiivsete või negatiivsete karakteristikute omistamisega teisele isikule. Etnilised, religioossed, rahvuslikud vms stereotüübid on tihti pigem huve kahjustava hoiaku tulemuseks kui põhjuseks. (Räim 2005: 17-18).

1.5. Hoiaku mõju käitumisele

1.5.1. Kuidas hoiak mõjutab käitumist

Eriti arvatakse, et hoiakutel on seos sellega, kuidas me toimime- nad usutakse olevat käitumise aluseks (Hayes 2002: 91).

Allport oletas, et hoiakud mõjutavad ja juhivad käitumist. Hilisemad uuringud on viinud järeldusele, et hoiaku ja käitumise vaheline suhe on palju komplekssem, kui Allport ning varasemad uurijad oletada oskasid (Perloff 1993: 78). Pikka aega valitses kriitiline seisukoht, mille kohaselt hoiakud ja käitumisaktid on tüüpiliselt mittekorreleeruvad või tähtsusetult vähekorreleeruvad (Wicker 1969: 41). Seisukohad selles küsimuses muutsid nn kuhjumisprintsiiibi ja ühtivusprintsiiibi arendamisega. (Räim 2005: 18)

1. Kuhjumisprintsiiip. Kuhjumisprintsiiibi kohaselt ei ole käitumise üksikakt kunagi piisavalt usaldusväärne hoiaku iseloomustaja, kuna võib paljuski sõltuda juhuslikest asjaoludest (nt võimalus, aeg, ressursid jne). Kuhjumisprintsiiibiks nimetatud üldistuse kohaselt mõjutavad erinevad juhuslikud käitumist kujundavad tegurid teineteist vastastikku (juhul, kui neid on piisavalt palju), mistõttu vastastikune sõltuvus ja side tugevneb. (Räim 2005: 18-19).

2. Ühilduvusprintsip (*compatibility principle*). Fishbein ja Ajzen lahutasid käitumisakti alljärgnevateks osadeks: (a) konkreetne tegevus, (b) objektile suunatus, (c) ajastatus või juhuslikkus, (d) kontekstisisesus (Brief 1998: 62; Loik 1999: 61-62; Loik 2001: 41). Ühtivusprintsipi kohaselt on tugev vastastikune side hoiakute ja käitumisaktide vahel võimalik vaid tingimusel, et kaks suurust (nii käitumuslik kui hoiakuline) on mõõdetud sama üldistusastmega tegevuse, objekti, konteksti ja aja elementide kohaselt (Räim 2005: 19).

Kõiki hoiaku ja käitumise seost analüüsivaid uurimusi iseloomustab fakt, et nende tulemused on äärmusteni erinevusi evivad, millest uurijad on järeldanud ühte: hoiakud võivad teatud situatsioonides väga tugevalt avaldada mõju käitumisele, kuid ei maksa oodata, et nad teeksid seda absoluutselt igas olukorras (Räim 2005: 19-20).

1.5.2. Hoiaku-käitumise vahelist seost mõjutavad tegurid

Hoiaku ja käitumise vahelise seose tugevuse ja püsivuse määravad kindlaks peaaesjalikult kolm tegurit: (a) situatsioonilised tegurid, (b) isiksusest tulenevad erinevused ning (c) uuringu meetod, millega tahetakse hoiaku-käitumise vahelist seost mõõta (Räim 2005: 20).

1. Situatsioonilised tegurid. Situatsioonil on käitumise üle väga tugev mõju. Erinevad rollid, normid ja soov olla grupi ülejäänud liikmete poolt aktsepteeritud on ainult mõned situatsioonilised aspektid, mis sunnivad indiviidi oma tavapärasest käitumist alla suruma. Situatsiooniliste tegurite puhul eristatakse omakorda (a) individualiseeritud e isikustatud situatsioone (*individuated situations*), (b) deindividualiseeritud situatsioone (*deindividuated situations*) ja (c) käsikirjalisi situatsioone (*scripted situations*). (Räim 2005: 20).

Isikustatud situatsioonid tõstavad isiku eneseteadvust, kuna eeldavad eneseanalüüsivõimet, sisemist keskendumist ja oma tunnete ning sellekohaste hoiakute head tundmist. Antud situatsioonides on inimene teadlik oma hoiakutest mingi objekti suhtes ning see omakorda suurendab tõenäosust, et hoiaku omaja kannab hoiakud üle käitumisse. Uurijad (Abelson, Carver, Gibbons, Wicklund) rõhutavad, et ainult isikustatud situatsioonide puhul võib oodata, et isiku hoiakud ennustavad tema käitumist ette. (Räim 2005: 20-21).

2. Isiksusest tingitud tegurid. Sellesse kategooriasse kuuluvad need tegurid, mis on otseselt seotud isiksuse individuaalsusega ja tema eripäradega. Et inimesi on väga erinevaid, siis ei saa selle kategooria puhul teha üldistusi, kas hoiaku ja käitumise vaheline seos pigem väljendub või mitte. On väga tugeva iseloomu ja väga kinnistunud hoiakuga inimesi, kes surmkindlalt igas olukorras oma hoiakuid ka tegudes väljendavad ning teisi, kes on rohkem mures oma ühiskondliku positsiooni säilitamise pärast ja valmis oma hoiakutest pigem vaikima või neile oponeerima. Selles kategoorias tõstetakse omakorda esile kahte muutujat, mis tingivad erinevaid hoiaku-käitumise vahelises seoses: (a) eneseseire (self-monitoring) ja (b) otsene kogemus (direct experience). (Räim 2005: 21).

Eneseseire on Snyder'i kohaselt isikutevahelistes suhetes ja sotsiaalsetes situatsioonides käitumise erinevuste ulatus, milles isik seirab (jälgib, piirab, kontrollib) oma välisilmet. Adekvaatse pildi saamiseks eneseseire mõju kohta hoiaku-käitumise suhte üle tuleks kindlasti võtta arvesse konkreetse situatsiooni olemust (kas see julgustab isikut oma hoiakutele keskendumisele või rõhutab pigem seda, et hoiakud on tegutsemisele asjakohaseks juhiseks).

Otsene kogemus on selle kontseptsiooni kohaselt otsesest isiklikust kogemusest tulenevad hoiakud stabiilsemad, selgemini määratletavad ja vastumõjude suhtes kindlamini püsivad kui need hoiakud, mis on tekkinud kaudse kogemuse tagajärjel. Üldjuhul peegeldavad otsesest kogemusest tingitud hoiakud tegelikkust üsna adekvaatselt ning täpselt (Räim 2005: 21-22).

3. Mõõtmisega seonduvad tegurid. Pikka aega juurdlesid erinevad koolkonnad selle üle, kas hoiaku-käitumise kontseptsiooni uurimise segased tulemused on tingitud sellest, et seos nende kahe teguri vahel puudub või pigem kesistest hoiaku-mõõtmise tehnikaist. Ühilduvprintsibi loomine Fishbeini ja Ajzeni poolt tõi siiski läbimurde neile, kes pooldasid teist eelpool mainitud varianti. Uurijad hakkasid eraldi vaatlema ühekordseid käitumisakte (single acts) e konkreetsetel ajal konkreetsetes kontekstis aset leidvaid kindlale objektile suunatud hoiakuid ning käitumuslikke mustreid (behavioral categories), mis iseloomustavad pigem tegutsemise kogumit kui üksikut akti (Räim 2005: 22).

1.5.3. Millal mõjutab hoiak käitumist

Nagu eelpool mainitud ei ole uurimuste tulemused andnud ühest vastust, miks hoiakud mõnes situatsioonis võivad käitumist ette ennustada ning teises mitte. Fazio poolt välja pakutud

kontseptsiooni kohaselt on siin võtmesõnaks hoiakute kättesaadavus (*accessibility*)- hoiakud saavad käitumist mõjutada vaid siis, kui need on hoiaku omajale mälust kättesaadavad, st kui ta oma hoiakutest on teadlik. Fazio teooria võimaldab lahti seletada paljud hoiaku-käitumise uurimisvaldkonnaga seonduvad tähelepanekud. Siin peitub ka vastus küsimusele, miks otsust kogemust omavad inimesed oma hoiakuid tegutsemisesse üle kannavad; nimelt leiavad nad antud kogemuse ja sellega seonduvad hoiakud mälust kiiresti üles ja reageerivad vastavalt. Samaselt võib seletada fenomeni, miks madalama enesehinnanguga isikutel esineb rohkem hoiaku-käitumise terviklikkust- nad omistavad rohkem tähtsust „iseendaks jäämisele” kui kõrge eneseseirega isikud ning on seega oma hoiakutest teadlikumad. (Räim 2005: 22).

2. EELARVAMUSED

2.1. Eelarvamuse kontseptsioon

2.1.1. Eelarvamuse mõiste

Eelarvamus on fikseerunud, ettevalmistatud hoiak, mida rakendatakse objekti suhtes, hoolimata selle individuaalsusest või loomusest. Eelarvamuslik suhtumine kellessegi ei luba tema hindamisel kaaluda alternatiivseid võimalusi ega seletusi, pigem on teise isiku hindamise tulemus ette ennustatav ja otsustatud mõne suvalise tunnuse alusel, mida sihtobjekt omab.

Eelarvamuslik hinnang võib olla nii positiivne kui negatiivne, nt omakandi inimesi kaldutakse pidama sõbralikuks. Ent rohkem psühholoogilisi uurimusi on keskendunud eelarvamuste negatiivsele küljele-eriti püüdele seletada äärmist vaenulikkust etniliste vähemuste liikmete vastu, mis Teise maailmasõja kogemuse näitel võib viia kohutava ebahumaansuseni (Hayes 2002: 119).

Sotsiaalteadlased on traditsionaalselt vaadelnud eelarvamust kui hävingut ühiskonnale ja indiviidile. Otseselt või kaudselt põhjustab eelarvamus süütutele inimestele kannatusi, põhjustab ühiskonna abinõudele antidemokraatlike kui mitte mittetootlike lõppe ja teeb parandamatut kahju eelarvamusliku indiviidi isikupärale (ingl k personality). Ameerika

kogemusel ainuüksi, eelarvamus on lülitatud tsiviilsõtta, linna laostumisse, kuritegevusse ja eksimustesse (ingl k delinquency) ja rahvusvahelistesse pingetesse (Levin 1975: 3).

Sotsiaalteadlased on kaua juurelnud mõistmaks eelarvamuse loomust vähemuste taustal- selle teket, säilimist ja tagajärgi. Paljud on avaldanud oma muret eelarvamuse nõrgestavast mõjust vähemus grupiliikmete elamise võimalustele ja sellistele kaasnevatele faktoritele nagu „segadus enesemääratlemisel, alanenud enesekindlus (ingl k self-esteem), maailma tajumist vaenuliku paigana, tõsised seksuaalalased konfliktid” (Pettigrew, 1964:25). Teised keskenduvad sellele, mis mõju avaldavad eelarvamusel ameeriklaste moraalsele elukvaliteedile, sarnaselt vähemusele ja enamusele. Myrdal (1944) kujutab *An American Dilemma* Ameerika rassi suhteid käsitledes peamist moraalist heitluse valges Ameerikas alates sellest, kui seal on sügavalt juurdunud konflikt „Ameerika ahnus” ehk demokraatlike väärtuste ja sotsiaalse, poliitilise ja majandusliku õiglususe vahel kogetuna Ameerika vähemuste poolt (Levin 1975: 3).

2.2. Eelarvamuste kujunemine

Sherif väitis, et lõpptulemusena tulenevad eelarvamusel kahelt sama eesmärgi nimel võitlevalt grupilt. Kui ühiskonnas on ühel grupil privileegid ja teisel need puuduvad, tekib Sherifi sõnul *võistlussituatsioon* selles mõttes, et need kes midagi omavad, tunnevad vajadust seda omandit kaitsta, sellal, kui „mitteomajad” tunnevad end frustrerituna ja on kadedad (Hayes 2002: 123).

2.2.1. Eelarvamusel ja sotsiaalne identiteet

Kuna me oleme ise sotsiaalsete gruppide liikmed, peegeldub võrdlusprotsess ka selles, kuidas me iseendid näeme. Loomulikult soovime me tajuda end sellistesse gruppidesse kuuluvaina, mis võiksid meid positiivselt kajastada. Kui me leiame, et kuulume gruppi, mis meile seda ei võimalda, võime me üritada sellisest grupist lahkuda või distantseeruda (Ma tõesti pole niisugune nagu kõik ülejäänud selles grupis). Võime ka üritada muuta selle grupi tajumist iseenda poolt kas seda teiste, madalama staatusega gruppidega võrreldes või nähes vaeva selle nimel, et oma grupi staatust otseselt tõsta (Tajfel, 1982). (Hayes 2002: 7).

Tajfel väitis, et teiste inimeste tajumine oma grupi liikmetena või grupivälisena moodustab väga põhimõttelise osa inimeste mõtteviisist ja on paljude sotsiaalsete protsesside, eriti

sotsiaalsete normide kujunemise ning *stereotüüpia* ja eelarvamuste olemasolu aluseks. Nii tuleb meie poolt tehtavaid sotsiaalseid samastumisi vaadelda sotsiaalse suhtlemise konteksti olulisima osana (Hayes 2002: 7).

Tajfel (1969) selgitas välja kolm eelarvamuse puhul toimivat tunnetuslikku mehhanismi: a) *kategoriseerimine*-kuidas me infot klassifitseerime ja eriti stereotüüpia, mis on eelarvamuste puhul väga tähtis, b) *assimileerimine* –kuidas me õpime rakendama hinnanguid, nagu „hea ja halb”, „meeldiv” ja „ebameeldiv” nii, nagu need oleksid muutumatud faktid, ning hakkame neid siis oma kategoriseerimisel kasutama; c) *kokkukuuluvuse (koherentsuse) otsimine*- püüd seletada või õigustada oma ideid ja hoiakuid (Hayes 2002: 123-124).

2.2.2. Etnilise eelarvamuse põhimõtted

Bethel tegi 1985 a kindlaks eelarvamuste kümme põhimõtet, mis võtavad kokku selles valdkonnas tehtud uurimuste peamised tulemused: 1) ühiskondlikult omaks võetud hoiakud ja stereotüübid on laialt tuntud ja mõjutavad inimeste käitumist tugevasti; 2) eelarvamused võivad muutuda iseteostuvateks, luues omi „tõendeid”, 3) inimeste kellele eelarvamus on suunatud, muutuvad ühest grupist teise, 4) eelarvamused jäävad püsima seni, kuni püsivad sotsiaalsed normid ja muutuvad siis, kui muutuvad normid, 5) eelarvamused on negatiivses seoses intelligentsuse, hariduse ja sotsiaalse klassi tasemega (Hayes 2002: 124).

2.3. Eelarvamuste teke

2.3.1. Inimeste tajumine

Mulje kujunemise uurimisel tuntakse huvi, kuidas meil tekivad esimesed mõtted teise inimese kohta. Teiste kohta mulje kujundamise protsessi kuulub arvukalt tegureid, eelkõige:

(a) sageli kasutatavad enesestmõistetavad teooriaid selle kohta, millised on isiksuse jooned ja millised neist tõenäolisemalt omavahel seostuvad, (b) meie poolt teiste kohta loodud individuaalsed (personaalsed) teooriad-meie isiklikud konstruktsioonid, (c) meie käitumist mõjutada võivad esmamuljed teistest inimestest, sest on tähtis, kuidas me esialgu saame informatsiooni teiste inimeste kohta, (d) meie komme jagada inimesi kategooriatesse e neid stereotüüpida (Hayes 2002: 65).

1946.a näitas Asch, kuidas me teiste inimeste kohta esmaseid muljeid kujundades läheme sageli olemasolevaist andmeist kaugemale. Näib, et kasutame teatud enesestmõistetavat isiksusetooriat, mis ennustab, et kellelgi on teatud iseloomujoon, on tal ka mitmeid muid selle omadusega seotud jooni (Hayes 2002: 67).

2.3.2. Isiklikud konstruktsioonid

Seda tüüpi uurimuse puhul on probleemiks see, et ta tegeleb iseloomujoontega, mille on valinud ja nimetanud eksperimentaator. Kelly (1955) arvates loovad inimesed teiste kohta oma isiklikud teooriad, mis võtavad *bipolaarsete* konstruktsioonide kuju. Me loome need isikliku kogemuse alusel, mistõttu ühe inimese kasutatavad konstruktsioonid maailma mõtestamiseks võivad täielikult erineda teise poolt kasutatavaist. Kelly isiklike konstruktsioonide teooria eeldab, et teistest inimestest muljete kujundamisel kasutame me isiksuse tavateooriaid, mis on ühtlasi kordumatud ja individuaalsed (Hayes 2002: 67).

2.3.3. Esmamõjud

1946. a Aschi poolt läbi viidud ammune uurimus osutas, et esmane informatsioon, mille inimese kohta saame, võib olla äärmiselt oluline temast kujuneva mulje määramisel (Hayes 2002: 70). Hodges (1974) leidis, et meil on kalduvus üsna tugevasti oma esmamuljete külge klammerduda-eriti kui need on negatiivsed. Tegelikult on negatiivseid esmamuljeid väga raske muuta, ehkki soodsate esmamuljete muutmine ei ole nii raske. Isegi kui see tundub ebaõiglasena, võib sellel nähtusel olla seos käitumisele põhjuste omistamisega koosvarieeruvuse kaudu. Negatiivsed muljed näivad tulenevat sotsiaalselt ebasoovitavaist omadustest ja et neil hinnatakse olevat vähe üksmeelt (enamik inimesi ei näita neid), siis arvatakse neid ilmutavat inimese „tegeliku” loomuse kohta rohkem informatsiooni kui tavapärasemad, sotsiaalselt aktsepteeritud muljed (Hayes 2002: 70).

2.3.4. Stereotüüpia

Veel üheks oluliseks mõõteks teistest inimestest mulje kujunemisel on stereotüüpia. Stereotüüpia seisneb inimeste klassifitseerimises eelnevalt kehtestatud kriteeriumide kogumisse mõnede pinnapealsete tunnuste, nagu nt nahavärvi või seksuaalse orientatsiooni alusel. See pole sama mis isiksuse tavateooria, sest kui rakendame isiksuse tavateooriaid, me vähemasti alustame sellest, kelle sarnane see isik on ja siis mõtleme kõigist muudest omadustest, mis sellega kaasnevad. Stereotüüpia puhul ei lähtu me tegelikult me sellest, milline inimene indiviidina tegelikult on, vaid lihtsalt püüame teda ettemääratud „kastidesse” sobitada (Hayes 2002: 70).

1969.a viisid Karlins, Coffman ja Walters läbi uurimuse üliõpilaste stereotüüpia kohta 1933.a läbiviidud uuringu tulemuste põhjal, mis olid näidatud eri etniliste rühmade üsnagi äärmuslikku stereotüüpimist. Tollal oli 84 % katsealuseid kirjeldanud musti „ebausklikena”, 44% oli sakslasi kirjeldanud „pikatoimelistena” ja 32 % oli itaallasi kirjeldanud „musikaalsetena”, Kui Karlins ja ta kolleegid uurimust kordasid, leidsid nad, et kasutatud stereotüübid olid haihtunud ja peaaegu kõiki omadusi hinnati palju vähem äärmuslikult. Seekord kirjeldas ainult 13 % vastajaid musti „ebausklikena”, 9% kirjeldas sakslasi „pikatoimelistena” ja 9% kirjeldas itaallasi „musikaalsetena”. Nende tulemuste interpreteerimisel tuleb olla ettevaatlik, kuna nad ei pruugi ilmtingimata näidata stereotüüpia puudumist katsealustel. Need võivad lihtsalt näidata, et katsealused teadsid stereotüüpia sotsiaalset ebasoovitavust ja seega püüdsid seda oma vastustes mitte üles näidata (Hayes 2002: 71).

2.4. Eelarvamuste mõju

Mõned agressiivsuse vormid näivad oma olemuselt üleni ühiskonnast olenevat, nagu nt sotsiaalne eelarvamus-süsteemiliselt teatud etnilise või kultuurilise grupi liikmete vastu suunatud agressiivsuse vorm. (Hayes 2002: 121).

2.4.1. Võimukas isiksus

Adorno jt (1950) arvates on sotsiaalse eelarvamuse aluseks kindel isiksuse tüüp. Teatud tüüpi inimestel on kasvatuse tagajärjel suurem kalduvus olla eelarvamuslik grupivälise isikute suhtes. Sellised inimesed on alati üles kasvanud jäiga distsipliini all, mis on tekitanud tugevaid agressiivseid tundeid. Jäiga distsipliini tõttu pole seda agressiivsust saadud väljendada; nii see on iseendasse kogunenud (internaliseerunud) ja avaldanud end teiste objektide vastu, eriti etniliste vähemuste või mingil moel sotsiaalselt hälbivate isikute suhtes. Adorno lõi isiksuse testi, mida tuntakse F-skaala nime all ja mis peab mõõtma *võimukust e autoritaarsust*. Mitmed uurimused näitasid, et selles testis kõrge tulemuse saanud olid tõepoolest tugevalt eelarvamuslike hoiakutega (Hayes 2002: 1214).

2.4.2. Eelarvamuste kultuuriline seletus

Middleton (1976) näitas, et kultuur, millele inimene toetub, on eelarvamuse kujunemise tähtsaks teguriks. Samamoodi leidsid Rogers ja Frantz (1962), et tookordse Lõuna-Rodeesia (nüüd Zimbabwe) valgetel immigrandidel tekkisid seda tugevamad mustade vastased hoiakud, mida kauem nad maal viibisid. Nende hoiakud kohandusid rassistliku valge kultuuriga, milles nad elasid (Hayes 2002: 121-122).

Arvulisel ülekaalul on vähe tegemist suutlikkusega kasvatada võimu või säilitada mõjukust. Grupi suurus ei otsusta ilmtingimata liikmete kuuluvuse üle vähemus või enamus gruppi. Isikute suur hulk on allasurutud mõne poolt. Arvuliselt väikesed grupid on vähemalt mõnikord vastupidanud kallutamisele. Moodsa näite alusel, suhteliselt väike populatsioon Lõuna Aafrika valgeid domineerib praegu majanduses ja poliitilistes struktuurides hulga suurema Lõuna Aafrika mustade populatsiooni üle. Hoolimata nende arvulisest halvemusest, valged Lõuna aafriklased selgelt moodustavad enamus grupi omades võimu, staatust ja võimu (Levin 1975: 2).

3. ÕIGUKAITSEVAHENDID

3.1. Õiguskaitsevahendi mõiste ja olemus

Riigivastutuse seadus sätestab avaliku võimu volituste rakendamisel ja muude avalike ülesannete täitmisel rikutud õiguste kaitse ja taastamise ning tekitatud kahju hüvitamise alused ja korra (riigivastutus). Saab öelda, et isikul on õigus esitada riigi vastu nõudeid ning nõuda õigusrikkumiste ärahoidmist või juba toimunud õigusrikkumise lõpetamist. Riigivastutuse seaduse alusel võib isik riigilt, kohaliku omavalitsuse üksuselt, muult avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult või muult avalikke ülesandeid avalik-õiguslikul alusel väljaspool alluvussuhet teostavalt isikult (avaliku võimu kandjalt) nõuda: 1) haldusakti kehtetuks tunnistamist, 2) jätkuva toimingu lõpetamist, 3) haldusakti andmisest või toimingu sooritamisest hoidumist, 4) haldusakti andmist või toimingu sooritamist, 5) tekitatud kahju hüvitamist, 6) avalik-õiguslikus suhtes alusetult saadud asja või raha tagastamist (Riigivastutuse seaduse § 1-2). Mistahes eelpool nimetatud nõude puhul tekib isikul õigus nõuda kahju hüvitamist Riigivastutuse seaduse § 7 alusel, kui tekitatud kahju ei ole olnud võimalik kõrvaldada õiguste kaitsmise või taastamisega.

Õiguskaitsevahendiks loetakse kõiki eelpool toodud nõudeid, mis on Riigivastutuse seadusega võimalik avaliku võimu kandjalt nõuda.

Isikul, kelle õigusi on rikutud, on õigus pöörduda kaebusega Halduskohtusse ja kasutada temale seadusega tagatud õiguskaitsevahendeid. Halduskohtud juhinduvad oma töös halduskohtumenetluse seadustikust ja nad ei sõltu täitevvõimust. Vastavalt haldusmenetluse seadusele, millest oma töös juhinduvad avaliku võimu teostavad institutsioonid, on isikul õigus esitada vaie haldusakti või toimingu sooritanud haldusorganile või temast kõrgemal seisvale organile. Vangla poolt antud haldusakti või toimingu vaidlustamisel vaide korras esitatakse vaie Justiitsministeeriumile ja sellega tegeleb Justiitsministeeriumi vanglate osakond. Lisaks eelpool toodule on isikul õigus esitada kaebusi ja märgukirju ka vanglate asekanterile, pöörduda õiguskantsleri poole. Viimati nimetatud institutsioonide poole pöördumisel ei saa isik nõuda näiteks haldusakti tühistamist.

3.2. Õiguskaitsevahendi teostamise kord

Avaliku võimu kandjad, kes juhivad haldusakte andes ja toiminguid sooritades Haldusmenetluse seadusest, on teadlikud nende isikute õigustest, kelle suhtes on haldusakt antud või toiming sooritatud. Vastavalt Haldusmenetluse seadusele on isikul õigus õiguste rikkumise ilmnemisel vastavalt Haldusmenetluse seaduse ja Halduskohtumenetluse seadustiku kohaselt tähtaegselt (haldusakti või toimingu teatavaks tegemise kuupäevast) esitada vaie või kaebus. Haldusakti või toimingu mitte vaidlustamisel algab koheselt nende täitmine.

Riigivastutuse seadus, mis sätestab isiku õigused nõuda avaliku võimu teostajalt õiguste rikkumise ilmnemisel:

- Riigivastutuse seaduse § 3- haldusakti kehtetuks tunnistamine- sätestab, mil ulatuses on tunnistatakse haldusakt kehtetuks. Haldusakti, mille andmisel on rikutud menetlus- või vorminõudeid ja kui need ei võinud mõjutada asja otsustamist või kui haldusakti kehtetuks tunnistamise nõue on esitatud oluliselt hiljem haldusakti adressaadile teatavastegemisest ja kehtetuks tunnistamine võib rikkuda kolmanda isiku õiguspärast ootust, ei tunnistata kehtetuks. Samuti ei tunnistata kehtetuks haldusakti siis, kui isiku õigused on taastatud haldusakti muutmisega. Kinnipidamisasutuse näol saab tuua näite, mil kinnipeetavale määratakse distsiplinaarkaristus, kuid direktor tunnistab selle käskkirja kehtetuks.
- toimingu lõpetamise nõue (Riigivastutuse seadus § 4). Isik saab nõuda haldusorgani kestva toimingu lõpetamist esitades kaebuse Halduskohtusse. Kinnipeetav, keda sunnitakse andma uriiniproovi narkotestiks, võib esitada kaebuse Halduskohtusse. Kui selle toimingu juures ilmneb näiteks au ja väärikuse riivamise fakt, on kinnipeetaval õigus nõuda Riigivastutuse seaduse § 9 alusel mitte varalise kahju hüvitamist.
- Riigivastutuse seaduse § 5- haldusaktist või toimingust hoidumise nõue. Isik, kelle õigusi antav haldusakt või toiming rikuks, saab nõuda sellest hoidumist, kui eelpool nimetatud tootsid kaasa tagajärje, mida ei ole võimalik hilisema haldusakti vaidlustamisel saavutada.
- Haldusakti andmise või toimingu sooritamise nõue (Riigivastutuse seadus § 6). Isikul on õigus nõuda, et tema suhtes antaks haldusakt või sooritataks toiming, kui see

puudutab isiku õigusi. Kui tegemist on diskretsiooni alusel antava haldusaktiga ja haldusakt on jäetud andmata, võib isiku kaebuse rahuldamisel teha halduskohus haldusorganile ettekirjutuse asja uueks otsustamiseks. Kui isik, kelle taotlust lühiajalise kokkusaamise lubamiseks ei rahuldatud, tuleb haldusakti andmisest keeldumine vormistada haldusaktina, kuna kinnipeetava esitatud taotlusega on alanud menetlus.

- kahju hüvitamise nõue. Riigivastutuse seaduse § 7 sätestab avaliku võimu kandja vastutuse alused. Isik, kes leiab, et tema õigusi on avaliku võimu kandja rikkunud, on õigus nõuda kahju hüvitamist. Juhul kui tekitatud kahju ei ole võimalik vältida või kõrvaldada haldusakti kehtetuks tunnistamise, toimingu lõpetamise ega haldusakti või toimingu sooritamise nõudega (Riigivastutuse seadus § 7 lg 1). Kahju hüvitamiseks võib esitada taotluse kahju tekitanud haldusorganile või kaebuse halduskohtule. Taotlus kohtu poolt tekitatud kahju hüvitamiseks esitatakse Justiitsministeeriumile. (Riigivastutuse seadus § 17 lg 1).

Kinnipeetavatel on õigus esitada kaebus Halduskohtule, kui ta leiab, et tema õigusi vanglas on rikutud. Kaebuse esitamise korra ja tingimused sätestab Halduskohtumenetluse seadustik. Juhul, kui esitatud kaebus on põhjendatud, kuid ei vasta Halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud nõuetele, tagastab Halduskohus kinnipeetavale kaebuse puuduste kõrvaldamiseks. Kinnipeetaval on õigus esitada kaebusega kõik rikkumisele viitavad dokumendid või Halduskohtu kaudu nõuda need dokumendid vanglalt välja.

Kaebus peab sisaldama kinnipeetava viidet haldusaktile või toimingule, mida vaidlustatakse, nõude sisu (mida kinnipeetav nõuab- Riigivastutuse seaduse § 2) ja omapoolsed seletused haldusakti või toimingu sisule.

Halduskohtu otsusega mitte nõustumisel on kinnipeetaval õigus pöörduda teise astme kohtusse- Ringkonnakohtusse.

4. UURING JA ANALÜÜS

4.1. Uuringu metodoloogia

Uuringu läbiviimise põhjuseks on diplomandi tõstatatud küsimus, kuivõrd ja milline mõju on halduskohtunike hoiakutel ja eelarvamustel kinnipeetavate õiguskaitsele. Uuringus on lähtunud faktist, et kinnipeetavad on kasutanud oma seaduslikku õiguskaitsevahendit-pöörduda kaebusega halduskohtusse ja mil määral on nad tajunud halduskohtunike poolset negatiivset hoiakut ja eelarvamuslikkust kohtuprotsessis oma kaebuse osas.

Intervjueerimine viidi läbi viisil, et leida vastuseid uuringus tõstatatud probleemile ja vastata alljärgnevatele küsimustele:

1. Kuidas tajuvad kinnipeetavad hoiakuid enda ümber?
2. Milliseid hoiakuid tajutakse ja millest võib see tingitud olla?
3. Kuidas kinnipeetav suhtub oma õigusesse-pöörduda kaebusega Halduskohtusse?
4. Kuidas kinnipeetav tajub kohtuprotsessil valitsevat olustikku Halduskohtus?
5. Kas ja kuidas kinnipeetav tajub hoiakuid ja eelarvamusi halduskohtuniku poolt kohtuprotsessi käigus?
6. Kas kinnipeetav on täheldanud teatud hoiakute ja eelarvamuste mõju kohtulahendile?

Uuringu läbiviimiseks on diplomand leidnud, et toomaks välja, kuivõrd võivad olla halduskohtunikud eelarvamuslikud ja omada kinnipeetavate õiguskaitse suhtes negatiivseid hoiakuid, on otstarbekas lisaks kinnipeetavatele intervjueerida vangla teenistujaid, kes on osalenud Halduskohtu istungitel vastustajatena (vangla esindamine- J.R.).

Kuidas tajuvad vangla teenistujad hoiakuid ja eelarvamuslikkust enese ümber ja igapäevatoos, millised need on ja selgitamaks välja valitsevat olustikku ja emotsioone Halduskohtus kohtuprotsessi ajal, tuli intervjuude käigus vangla teenistujatega saada vastuseid alljärgnevatele küsimustele?

1. Kuidas tajuvad vangla teenistujad hoiakuid ja eelarvamuslikkust enda ümber ja kinnipidamisasutuses?
2. Kuidas hoiakuid tajutakse ja millest need tingitud on?

3. Kuidas suhtutakse kinnipidamisasutuses kinnipeetava õigusesse pöörduda kaebusega Halduskohtusse?
4. Missugune olustik ja emotsioonid valitsevad Halduskohtus kohtuprotsessi käigus?
5. Kas ja mil moel avalduvad halduskohtunike hoiakud ja eelarvamuslik käitumine kohtuprotsessi ajal ning millest see tuleneb?

Uuringu läbiviimisel on kasutatud süvaintervjuud. Intervjueeritavateks olid kinnipidamisasutustes viibivad meessoost süüdimõistetud, kes olid eelinformatsiooni alusel valitud tingimusel, et nad on oma õiguste kaitseks pöördunud Halduskohtusse ja vangla teenistujad, kes olid osalenud Halduskohtu istungitel vangla esindajana. Kõik intervjueeritavad olid eesti keelt kõnelevad kodanikud vältimaks võimalikke möödarääkimisi intervjueeritavate ja intervjueerija vahel. Intervjueeritavad osalesid intervjuus vabatahtluse alusel.

Sarnast uuringut diplomandi andmetel läbi viidud ei ole, kuid ühel korral on uuritud kinnipeetavate hoiakute mõjust nende õiguskaitsevahenditele ja uuring baseerus kvalitatiivsel uurimismeetodil, mis oli tingitud antud temaatika vähese taustinfo puudumisest. Toetudes eelpoolnimetatud uuringus kasutatud informatsioonile ja uuringu käigus analüüsitud teabele, leiab diplomand, et tulevases uuringus sobib kasutada samuti kvalitatiivset uurimismeetodit, kuna kõne all olevasse diplomitöösse on lisandunud seni analüüsimata informatsiooni eelarvamuste kohta ning intervjueeritavate arv on hulga suurem, mis eeldab mahukamat analüüsi. Kvalitatiivne meetod võib pakkuda seletust, üldistavaid hüpoteese, kuid ta ei väida täielikku tõde mingi ühiskonna probleemi kohta (http://wiki.zzz.ee/index.php/kvalitatiivne_uuring).

On teada, et seadusandlus on alati pidevas muutumises, mis on tingitud nii sisepoliitika- kui välispoliitika arengust. Vangistust reguleeriv seadusandlus muutub ja paranevad kinnipidamisasutustes karistust kandvate süüdimõistetute võimalused ja õigused rakendada oma õiguskaitsevahendeid (näitena võib tuua 2005.a. rakendatud kinnipeetavatele õigusabi võimaldamise ja kättesaadavuse lihtsustamise). Kinnipeetavate kaebeõiguse seaduspärane rakendus oleneb kinnipeetava teadlikkusest oma õiguskaitsevahenditest ja nende kasutamise võimalustest. Kuivõrd kinnipeetavad on teadlikud oma õigusest pöörduda kaebusega Halduskohtusse, mil viisil nad seda kasutavad ja kuidas nad hindavad sellist õiguskaitsevahendit, tuli välja intervjueerimise käigus.

Käesoleva uurimuse mõte oli kahepoolselt (kinnipeetavate ja vangla teenistujate) välja selgitada, kuidas kaks vastandlikku poolt tajuvad Halduskohtus kohtuprotsessi ajal toimuvat ja halduskohtuniku hoiakute olemasolu, eelarvamuslikku käitumist ja selle mõju tehtavale kohtulahendile.

Uurimistöö koosneb süvaintervjuudest, mis viidi läbi kolme kinnipeetavaga Murru vanglast, tingimusel, et nad on pöördunud oma õiguste kaitseks kaebusega Halduskohtusse ja nelja vangla teenistujaga Murru ja Ämari vanglast, kes on osalenud Halduskohtus kohtuprotsessides vangla esindajana ehk vastustajana. Intervjuu aluseks on valitud poolstruktureeritud raamküsimumstik, Poolstruktureeritud raamküsimumstiku valimist toetas uurimisprobleem ja seda toetava teooria iseloom. Intervjuu raamküsimumused asuvad töö lõpus (vt Lisa 2 ja 3).

Intervjuud on läbiviidud ajavahemikul 04.04.-13.04.06.a. Intervjueeritud kinnipeetavad kannavad karistust Murru vanglas, kõik on eesti keelt kõnelevad Eesti kodanikud ja pöördunud kaebusega Halduskohtusse. Uuringusse olid kaasatud vaid meessoost ja ühes kinnipidamisasutuses viibivad kinnipeetavad, et vältida töö liigselt mahukaks muutumist ja jääda vaid ühe Halduskohtu piirkonda. Küll aga intervjueeritavate teine grupp, kelleks olid valitud Halduskohtus vangla huvide esindajad, on üks intervjueeritav Ämari vanglast, kaks intervjueeritavat Murru vanglast ja üks intervjueeritav endine Murru vangla teenistuja.

Intervjueeritud kinnipeetavad olid vanuseklassis 30 ehk siis vastavalt 30, 31 ja 37. Kõik kinnipeetavad olid varem kriminaalkorras karistatud ja nende käesoleva vangistuse kestus oli kahel juhul üle 4 aasta ja ühel juhul üle 8 aasta.

Intervjueeritud vangla teenistujad olid vanuseklassis 20-35, kaks naissoost intervjueeritavat ja kaks meessoost. Kõik intervjueeritavad olid oma teenistuskohustustest tulenevalt esindanud vangla huve Halduskohtus.

Intervjuud olid korraldatud diskreetselt ilma kolmandate segavate isikuteta vabatahtluse alusel. Intervjueerija oli teadlik eelinformatsiooni omades, millised kinnipeetavad olid kaebusega Halduskohtusse pöördunud ja millised vangla teenistujad olid käinud vangla huve Halduskohtus esindamas. Kõik intervjuud olid paralleelselt intervjuu läbiviimisega arvuti abi kasutades üles trükitud. Intervjuude keskmine pikkus oli 1 h ja 15 min. Üks intervjuu

kinnipeetavaga ja üks intervjuu vangla teenistujaga on paber kandjal lisatud näidisenä tõe lõppu (vt Lisa 4 ja 5).

Kvalitatiivse juhtumiuuringuga süvaintervjuude kaudu teadvustati kõigepealt uurimuse eesmärk. Selle põhjal töötati välja raamküsimumstik. Juhtumiuuringu üheks eesmärgiks oli mõte lülitada halduskohtunike hoiakute ja eelarvamuste-uuringusse kinnipeetavad, mis võimaldaks uurida nende arvamusi, kuidas nad tajuvad halduskohtus kohtuprotsessi vältel halduskohtunike hoiakuid ja eelarvamuslikku käitumist. Teisalt oli mõte lülitada uuringusse vangla teenistujad, kes oma teenistusülesannete täitmisel esindasid vangla huve Halduskohtus kohtuprotsessidel ja nende hinnang halduskohtunike tööle ja halduskohtulahenditele. Selline kahepoolne kahe vastandliku institutsiooni hinnang ühele probleemile aitab välja selgitada, kuivõrd tajutakse enda ümber toimuvat nii kinnipidamisasutuses kui kohtusaalis ja mil moel seda endale teadvustatakse ja tõlgendatakse. Metodoloogia valikul kasutas diplomand uuringukeskus Emor andmebaasi.

4.2. Uuringu tulemused ja nende analüüs

Intervjueeritavateks olid 3 kinnipeetavat Murru vanglast, 1 vangla teenistuja Ämari vanglast, 2 vangla teenistujat Murru Vanglast ja 1 endine Murru vangla teenistuja. Intervjueeritavate isikuandmeid ei avaldata, selle asemel kasutab diplomand tähekombinatsioone. Ära on toodud kinnipeetavate puhul karistusandmed ja vangla teenistujate puhul töökoohaandmed:

Intervjueeritav A

Vanus: 31

Karistusaeg: 8a8k

Ärakantud karistuseaeg: 6a4k

Karistatus: 4-1 korral

Intervjueeritav B

Vanus: 37

Karistusaeg: 4a6k

Ärakantud karistuseaeg: 2a11k

Karistus: 3-1 korral

Intervjueeritav C

Vanus: 30

Karistusaeg: 4a5k

Ärakantud karistuseaeg: 3a11k

Karistus: 2-1 korral

Intervjueeritav D

Sugu: Naine

Reaalne teenistusaeg antud ametikohal: 11 k 12 p

Intervjueeritav E

Sugu: Mees

Reaalne teenistusaeg antud ametikohal: 6 kuud

Intervjueeritav F

Sugu: Naine

Reaalne teenistusaeg antud ametikohal: 2 a

Intervjueeritav G

Sugu: Mees

Reaalne teenistusaeg antud ametikohal: 3 a

4.2.1. Hoiakute tajumine enda ümber

Intervjuude käigus selgus, et kõik küsitlud: nii kinnipeetavad kui vangla teenistujad teadvustasid endale, mis on hoiakud ja eelarvamused, mille suhtes ühiskond neid evib ja milliseid hoiakuid nad ise omavad. Intervjueeritavad kommenteerisid, kas vanglasse suhtutakse eelarvamuslikult ja milline on nende tunnetus ühiskonna poolse eelarvamusliku suhtumise koha pealt. Kõik kolm kinnipeetavast intervjueeritavat (A, B, C) leidsid, et ühiskond suhtub kinnipeetavate temaatikasse eelarvamuslikult, lähtutakse meedia poolt ette söödud infole (nt on loodud kujutelm, et vanglas viibivad kinnipeetavad elavad hästi, saavad kolm korda päevas süüa restoraniroogasid, kuid tegelikkuses valmistavad kinnipeetavad endale ise süüa kauplusest ostetud toidukraamist- intervjuu C, 11.04.06). Ka intervjueeritav G tunnistab, et tema tutvusringkonnas suhtutakse kinnipeetavatesse negatiivselt („Hoiakud on üldreeglina negatiivsed ja negatiivsus väljendub selles, et õiguskord tagab kinnipeetavale isegi paremad tingimused kui teistele vabaduses viibivatele isikutele. Siin ei saa võrrelda loomulikult liikumisvabadust kui sellist.” – intervjuu G, 06.04.06). Intervjueeritavad kinnipeetavad olid ühel meelel, et ühiskonna hoiakut-suhtuda vanglast vabanenud kinnipeetavatesse äärmiselt ettevaatlikult, on mõjutanud samuti meedia ja inimesed kujundavad oma hoiakud meediast lähtudes muutes oma arvamused eelarvamuslikuks.

Intervjueeritavad on hoidnud end ühiskonnas toimuvaga igapäevaselt kursis nii päevalehtede lugemise kaudu, jälgides televisiooni ja raadiot kuulates. Intervjueeritavad tunnistasid, et kohati on uudised ülepaisutatud, ühiskonna negatiivne reageering teatud sündmustele on meedia poolt provotseeritud, inimesed võtavad negatiivsed hoiakud omaks ja kommenteerivad artikleid viidates oma arvamusele (nt „olen lugenud teemadest, kus inimese arvamus on välja kujundatud, mis ei ole päris õige./--/ On kajastatud mingisugust infot läbi meedia...on näidatud teatud valguses./--/ Ilmselgelt on tehtud propagandat et inimesi nii arvama panna.” - intervjuu A, 12.04.06).

Intervjueeritavad vangla teenistujad tunnistasid, et ühiskonnas levivad hoiakud ja eelarvamused on tingitud meedia eeltööst („Ajakirjandus tõstatab üles probleemi huvist saada hea lugu ja teenida sellega raha.” - intervjuu E, 04.04.06). Samuti tunnistasid kõik intervjueeritavad A, B, C, D, E, F, G, et ühiskonnas levivad teatud eelarvamused ja negatiivsed hoiakud vähemusgruppide suhtes (homoseksuaalid, kinnipeetavad, teatud usulahu esindajad jms), kuid konkreetseid näiteid väljenduse suhtes ei osatud tuua („Eelkõige oma

arvamuse avaldamise näol. On ka selliseid, kes rüvetavad mälestusmärke, teevad juba tegusid.” – intervjuu D, 13.04.06; „Mustanahalisi näiteks mõnitatakse tänaval. Vähemusi samamoodi.” – intervjuu F, 06.04.06). Intervjuudest selgus, et vaid väga vähesed inimestest, kes avalikult avaldavad oma seisukohti teatud ühiskonnas tõstatatud teemade kohta, evivad arvamust, mis poleks meedia või ühiskonna poolt mõjutatud („Kommentaariid on väga varieeruvad. Nõ objektiivsed ja kaalutletud kommentaariid, samas esineb ka emotsioonide puhanguid või isegi sõimu./--/ Inimeste veendumused on sarnased. Igal uudisel on kindlad toetajad ja ka vastased. Ja nende vahel laveerivad nn leimijad.” – intervjuu G, 06.04.06)

4.2.2. Hoiakute evimine kaaskinnipeetavate ja kinnipidamisasutuse suhtes

Intervjuudest selgus, et kinnipeetavad ise suhtuvad kaaskinnipeetavatesse tolerantselt (nt „on nagu igal pool mujalgi. On häid on halbu inimesi.”, „igasuguseid inimesi” – intervjuu A, intervjuu C). Ollakse seisukohal, et suhtumise kujundamine sõltub ikka isikust endast („Võib olla normaalseid inimesi on 20 ringis, ülejäänud on saast. Kes on vägistajad, kes pisivargad, kes lõõnud käekella pärast kellelgi pea lõhki./--/ Ükskord jõin teed ühe HIV positiivsega, kes ei öelnud, et ta seda põeb. Kuna me joome kõik koos ühest kruusist, aga tean, et see nii ei nakka, siis ikkagi oleks võinud öelda. Sai habeme pihta väheke (natuke raputada)- intervjuu B, 11.04.06)”.

Intervjuude käigus selgus, et kinnipeetavad üldjuhul suhtlevad vangla teenistujatega distantsilt, kes konflikte teadlikult provotseerinud ei ole, sel ei ole suhetes administratsiooniga ebameeldivusi olnud, ei leita, et nende suhtes omatakse negatiivseid hoiakuid või suhtutaks eelarvamuslikult (nt „kui omavahel konflikti minnakse, siis tekivad eelarvamusel” - intervjuu C-11.04.06). Kinnipeetavate suhtes, kes on vangla teenistujatega konfliktis olnud ehk „kui keegi millegagi silma jääb”, evitakse negatiivseid hoiakuid, mis avalduvad nn tagakiusamises ehk sagenevad silmapaistnud kinnipeetava isikulise- ja asjade läbiotsimised, mis häirib kaaskinnipeetavaid ja intervjuueeritavate sõnul on see vangla teenistujate poolne provokatsioon. Kolmest intervjuueeritavast kaks tunnistasid (intervjuueeritav B ja C), et nende suhtes omatakse negatiivseid hoiakuid, mis väljenduvad nende õiguste rikkumises (nt „otsitakse põhjusi distsiplinaarkaristuse määramiseks” - intervjuu B,11.04.06). Samas ei olnud nad valmis tooma konkreetseid näiteid, mis põhjusel neid nõ taga kiusatakse.

Kõik neli intervjueritud vangla teenistajat (D, E, F, G) tunnistasid, et nad tajuvad vanglasiseselt eelarvamuste ja negatiivsete hoiakute olemasolu. Intervjueritav D ja G leiavad, et kinnipeetavaid sildistatakse („Olen kuulnud inspektor-kontaktisikutelt, et kinnipeetavaid võetakse gruppina. A’la eluosakondade järgi, kus nad karistust kannavad. On „allalastute” eluosakond, on „eliidi” eluosakond. On kinnipeetavatest nn koputajad, kes koputamise eest saavad soodustusi.” – intervjuu D). Intervjueritav F tunnistab, et vanglas suhtutakse isegi kinnipeetavate taotlustesse negatiivselt („Kinnipeetava taotlustesse vaadatakse halvasti. A’la, et mida ta veel tahab.”) ja selline suhtumine on üksikutesse kinnipeetavatesse, kes on selle põhjustanud oma käitumisega („/--/Kas tal on endal distsipliini täitmisega probleeme või siis ta on „musterkaebaja”, kes nõuab omale põhjendamatu õigusi ja taotlusi”). Intervjueritav E hinnangul on eelarvamusel vanglas seotud sellega, et vanglaametnikud ei ole oma tööd korralikult teinud. Intervjueritav G arvates levib vanglas veendumus, et „küürakat parandab ainult haud” („Ehk siis kinnipeetavad ei muutu ühiskonna jaoks paremaks”). Siiski tunnistab intervjueritav G, et administratsioon suhtub kinnipeetavatesse jõupositsioonilt ja kinnipeetavate näol on tegemist „/--/teeseldud neutraalsust, mida täiendavad siis üksikud lugupidamisavaldused: nt tervituse näol või siis üleolevad avaldused: näiteks mul on oranž birka (nimesilt- J.R.), mis väidetavalt lubab tema (kinnipeetava- J.R) hinnangul tal vabalt liikuda”. Intervjueritav D leiab, et negatiivsed hoiakud vanglas ei ole vaid administratsiooni ja kinnipeetavate vahel, vaid ka töötajad suhtuvad teineteisesse negatiivselt („/--/Kolleegide suhtumine. Näiteks kohtupäeval mina vanglasse tagasi ei tule (mul on lubatud), aga minu osakonnajuhataja on teinud märkuse, miks mina peale kohtus käimist tagasi tööle ei tule. Lihtsalt distant on niivõrd pikk ja kui ma bussiga peale lõunat sõitma hakkan, siis jõuan tööpäeva lõpuks tööle. Ei ole mõtet. Siis leiavad mehed, et noorte naiste koht ei ole vanglas kinnipeetavate keskel. Seda on ka välja öeldud.” – intervjuu D, 13.04.06).

Nii intervjueritavad A, B ja C tunnistasid, et saavad oma lähedastega väga hästi läbi. Intervjueritavad D, E, F, G tunnistavad, et nende lähedastel ei ole samuti negatiivseid hoiakuid vangla ja nende töökoha suhtes, pigem ollakse huvitatud, mis seal toimub (intervjuu E, D). Lähedaste tuttavad ei ole hakanud võõrastama ega eemale hoidma, teada saades, et nemad kinnipidamisasutuses viibivad („Ei arvata midagi. Üldiselt on inimesest ja sellest, mille eest ta istub.” - intervjuu B, 11.04.06. „Suhtutakse hästi. See ei mõjuta nende inimeste arvamust.” – intervjuu C, 11.04.06).

4.2.3. Hoiakud seaduspäraste õiguskaitsevahendite kasutamise osas

Intervjueeritavad olid teadlikud oma õiguskaitsevahendist-pöörduda kaebusega halduskohtusse. Üldiselt tuli intervjuude käigus välja, et kinnipeetavad ei tea, mis tähendab üldiselt termin „õiguskaitsevahend”. Ollakse üldiselt teadlikud, et vangla direktori haldusakti peale on võimalik esitada vaie või pöörduda kaebusega halduskohtusse. Kõik intervjueeritavad olid esitanud vähemalt kahel korral kaebuse halduskohtusse. Kaks intervjueeritavat kolmest olid viibinud Halduskohtus suulisel arutlusel (intervjuu A ja B), üks intervjueeritav nõustus kirjaliku menetlusega (intervjuu C).

Õiguskaitsevahendisse- õigust kaebusega kohtusse pöörduda, suhtuvad intervjueeritavad positiivselt, kuid skeptiliselt (nt „Ma usun, et see on igati vajalik. On ilmselge ju, et aeg on näidanud, et on toimunud vangla poolt ebaõigeid otsuseid tehtud”. – intervjuu A, „Seda ma olen teinud kah. Seda taga ajama hakata...Kõik venib. Üle poole aasta on minu kaebusest möödunud, aga ma ei ole kohtulahendit saanudki. Nüüd ma lähen ainult meelt lahutama./--/ Minu jaoks need paremaks ei tee midagi. Paberil need on, aga ega neist kasu ei ole.” - Intervjuu B, „Venitatakse seda. Kohtuasju venitatakse tohutult. Ma vabanen enne, kui ma kohtulahendi kätte saan. Kellel pikalt istuda on, sellel on mõtet kaevata ka.” – intervjuu C)”.

Intervjueeritavate C ja B sõnul suhtutakse vanglas negatiivselt, kui kinnipeetavad esitavad kaebuse halduskohtusse vangla direktori haldusakti peale („Ma arvan, et negatiivselt. Vaevalt, et direktorile see asi meeldib./--/ Kaasvangid õhutavad takka, aga vangla töötajad...P.K.-i (eluosakonnaülem- J.R.) sugune haritud sell seletab lahti, kas on mõtet, aga kui asi tõsine on, siis loomulikult toetab” – intervjuu B)”. Kõik intervjueeritavad tunnistasid, et abi kaebuse koostamisel nad ei saa ei kontaktisikult, eluosakonnaülemalt ega vangla juristilt („Noh, üldjuhul ma usun, et tema (eluosakonnaülema- J.R.) pädevusse see aitamine ei kuulu. Enda kogemuse põhjal...uurin ma parem ise kõik välja.” – intervjuu A, „Ei aita (kontaktisik- J.R.). Mõned koopiad teeb, mis kohtusse saata vaja aga muud ei midagi./--/Eeldatakse, et kui juba kaeban, siis on oma asi kuidas ma hakkama saan.” – intervjuu C, „Vangla juristi kohta kuulsin ma- öeldi...et faktiliselt on ta olemas, aga praktiliselt sa teda ei saa. Täiega null./--/” – intervjuu B).

Ühel juhul neljast intervjuust (intervjuu D) suhtutakse kinnipeetava kaebuse esitamisse halduskohtusse mõistvalt, ollakse seisukohal, et see on kinnipeetava õigus. Ülejäänud kolmel

juhul (E, F ja G) suhtutakse kinnipeetavasse, kes kasutab oma seaduspärast õiguskaitsevahendit, negatiivselt, kuna ei taheta tunnista, et vangla ametnikud on eksinud või vangla direktor andnud õigusvastaselt haldusakti. Ühel juhul väitis intervjuueritav (intervjuu G), et vangla teenistujad olles saanud teada, et kinnipeetava kaebab vangla direktori otsuse või toimingut kohtusse, on väänanud kinnipeetava käsi selja taha ja on ähvardanud. Isiklikult pole intervjuueritav selliste juhtumitega kokku puutunud, kuid kohtus on kinnipeetavad nii väitnud.

Intervjuueritavad D, E, F ja G on oma tööülesannete täitmisel puutunud kokku kinnipeetavatega, ühel või teisel määral on nende kokkupuutumine seotud õiguslase abi (informatsiooni) andmisega. Küll, aga tunnistasid intervjuueritavad D ja F, et kinnipeetavad käivad nende vastuvõtul kas väga harva või üldse mitte, kuna kinnipeetavate õiguslane „nõustamine” on eluosakonnaülema ja kontaktisiku tööülesanne.

4.2.4. Kohtuprotsessil toimuva teadvustamine

Intervjuude A ja B käigus selgus, et kinnipeetavad peavad kohtusaali olustikku ja seal valitsevaid emotsioone asjalikuks ja arutlevaks („Halduskohtusaalis...noh. Minu juhtumi puhul oli küllaltki rahulik./--/Sõbralik ei saa öelda. Arutlev oli ta küll.” – intervjuu A, „Tavaliselt morn. Aga minu maakohus oli igal juhul lõbus. Nädal aega minu kohus kestis ja ühel korral kohtunik lausa pisarateni naeris. Üldiselt on pealesurutud vaikus. Pingeline vaikus. Aga Tallinna Halduskohus oli täitsa pingevaba. Piinlikkust pani mind tundma minu tunnista, kellel oli seal ebamugav ja siis ma mõtlesin, et mida ma jaman ja võtsin oma kaebuse tagasi. Üldiselt sõbralik ja arutlev./--/ See oleneb ka kohtunikust ja vangla esindajast. /--/” - intervjuu B). Intervjuu C puhul ei olnud intervjuueritav Halduskohtus viibinud, kuid oli rahul kohtulahendiga („/--/ TEV (tingimisi ennetähtaega vabastamine- J.R.) keeldumise, mille ma Halduskohtusse kaebasin, ma võitsin, aga siis oli tegemist kirjaliku menetlusega. /--/Halduskohus oli väga professionaalne, kui ta oma otsuses viitas Maakohtule, et viimane on minu narkoparagrahvi valesti tõlgendanud (intervjuueritav vaidlustas kohtus Harju Maakohtu otsuse, millega tema taotlus tingimisi ennetähtaega vabastamiseks jäeti rahuldumata - J.R.)”- intervjuu C, 11.04.06). Intervjuueritav D leidis sarnaselt intervjuueritavatele A ja B, et kohtusaalis on õhkkond emotsioonide vaba, sõbralik. Intervjuueritav D lisas, et kohtusaalis valitsev olustik sõltub halduskohtunikust: On olemas kohtunike, kes pingeid üles krutivad.

Mõnikord on see põhjendatud. Näiteks siis kui kinnipeetav on esitanud alusetu kaebuse. On ka nii olnud, et kinnipeetava vandekohtunikule öeldakse, et ta mängib lolli. Et miks tullakse kohtu aega raiskama. Üldjuhul kinnipeetavate kohta, kes on jätnud midagi esitamata, pole aru saanud. Intervjueeritav F arvates, sõltub õhkkond kohtusaalis pigem kinnipeetavast: /--/Kui kinnipeetav on närviline on siis on õhkkond ka närviline. Aga kui kinnipeetav on rahulik, siis on õhkkond ka rahulik. Intervjueeritavad E ja G leiavad, et õhkkond on pigem pinev ja vaidlev, kuna mõlemad pooled on huvitatud temale soodsa lahendi saabumisest.

4.2.5. Kohtuniku hoiakute ja eelarvamuste tajumine

Halduskohtunike tööd hinnatakse professionaalseks. Intervjueeritavad kinnipeetavad ei tajunud kohtuprotsessil halduskohtuniku negatiivset meelestatust enda suhtes ega kohtuniku eelarvamuslikkust kinnipeetavate grupi suhtes. Intervjueeritavad A ja B on arvamusel, et halduskohtunikud tegid oma tööd professionaalselt, kuid sama ei väida nad maa- ja linnakohtu kohtunike kohta („Halduskohtus sellise suhtumist ei olnud (vaenulikku- J.R.). Üldiselt kriminaalasja arutamisel oli küll vaenulik suhtumine./--/Maakohtus oli ilmselgelt märgata, et kohus ei olnud minu asjaga tutvunud/--/. Halduskohtus olen ma käinud kaks korda. Ühel korral saavutasin võidu, teisel korral kaotasin. Üldiselt mõlemad kohtukorrad ma märkasin, et toimus arutelu ja et kohtunik arvestas kõikide väidetega.” - intervjuu A, „Üldiselt ei ole (tajunud negatiivseid hoiakuid halduskohtuniku poolt- J.R.). Olen ühel korral Halduskohtus olnud./--/Minuga on vastutulelik oldud.” – intervjuu B). Üldiselt tunnistasid intervjueeritavad, et kohtunike (maa- ja linnakohtu kohtunikud) negatiivne meelestatust kinnipeetavate ja kriminaalkorras karistatud isikute suhtes on täiesti tajutav („Olen kaasvangidega vestelnud. Mida suurem kriminaalkorras karistus on seda hullemini vaadatakse kinnipeetava peale.” – intervjuu B). Intervjuude käigus selgines, et intervjueeritavad A ja B on Halduskohtus viibinud vähemalt ühel korral, intervjueeritav C oli seotud Halduskohtuga kirjaliku menetluse kaudu.

Intervjuudest vangla teenistujatega tuli välja, et on kohtunikke, kes väljenduvad kinnipeetavate grupi suhtes rangemalt, kuid mitte vaenulikult (intervjuud G, F, E). Nende hinnangul on see tingitud sellest, et kohtuniku käitumine on suunatud vaieldava küsimuse täpsustamisele mitte kinnipeetava isiku mõjutamiseks (intervjuu G, E). Intervjueeritav F kogemusel on ta tajunud kohtuniku negatiivset meelestatust kinnipeetava suhtes: Kui

kohtunik...ma ei saa öelda, et ta päris karjus...kõrgendatud häälel seletas kinnipeetavale, et viimane on terve halduskohtu oma kaebustega üle külvanud.

Küsimuse peale, milline on intervjueeritavate arvamus, et kuidas suhtuvad halduskohtunikud kinnipeetavatesse, kes süstemaatiliselt kaebavad vangla direktori antud haldusakte kohtusse (intervjuus nimetasin neid „musterkaebajateks” - J.R), andsid intervjueeritavad järgmisi seletusi: intervjueeritav C leidis, et halduskohtunikel ei ole kujunenud „musterkaebajate” suhtes negatiivseid hoiakuid. Kui ikka konkreetne asi on, mida arutada, siis nad (halduskohtunikud) võtavad arutusse, küll aga võivad viivitada. Intervjueeritavad A ja B on seisukohal, et kinnipeetavate suhtes, kes süstemaatiliselt esitavad halduskohtusse kaebusi, evivad halduskohtunikud negatiivseid hoiakuid, nt intervjueeritav B arvates: Nad tüütavad need kohtunikud nii ära. Nad ei saa aru ka, et neil pole õigus ja sellise lolluse raiumine ajab kohtunikud ka vihale; intervjueeritav A arvates: Kui inimlikust seisukohast lähtuda, siis küll jah./--/Seda, et, noh, võtame näiteks nii, et kui pidevalt käia ja väljenduda negatiivselt, siis tekib tema suhtes arvamus, et inimene on paras vinguja. Intervjueeritavad F, D, E, G on seisukohal, et kohtunikel ei ole kujunenud musterkaebajate suhtes eelarvamusi ega negatiivseid hoiakuid, küll tajutakse kohtuprotsessil nende „musterkaebajate” suhtes üleolevamat käitumist (intervjuu G, E). Intervjueeritavad (A, B ja C) leidsid, et selline kohtuniku negatiivne meelestatust ei ole põhjuseks, miks kinnipeetavad on jätnud oma kaebuse halduskohtusse saatmata.

Intervjueeritavate D, E, F, G käest küsiti, kas nad on tajunud halduskohtuniku negatiivset meelestatust vangla suhtes, kui kohtuprotsessi käigus on ilmnenu kinnipeetava õiguste rikkumine. Intervjueeritav D ei olnud sellist käitumist tajunud, intervjueeritav F arvates ei ole tal sellele küsimusele vastamiseks piisavat kohtupraktikat, intervjueeritav E tunnistas, et ta on kaudselt kellegi käest kuulnud, et on väljendunud vangla suhtes negatiivselt ja intervjueeritav G tunnistas, et tema kohtupraktikas on selline juhus ette tulnud, kus kohtunik on väljendunud vangla suhtes negatiivselt ja seda kohtuprotsessil verbaalselt rõhutanud: Kohtunik on jah, väljendanud sellist pahameelt vangla suutmatusest lahendada konkreetset avaldust või juhtumit.

4.2.6. Hoiakute ja eelarvamuste mõjust kohtulahendile

Intervjueeritavad kinnipeetavad on seisukohal, et kohtulahendid on tehtud seaduspäraselt ja kohtunikud on otsustamisel kaalunud kõiki tähtsaid asjaolusid. Intervjueeritavate hinnangul ei ole nende kohtulahend mõjutatud halduskohtuniku isiklikust negatiivsest hoiakust kinnipeetavate grupi suhtes. Küll aga tunnistas intervjueeritav B, et teab kaasvangide näiteil kohtulahendeid, kus halduskohus on tõlgendanud õigusnormi suunas, et see on kaasa toonud vanglat huvitava lahendi. Intervjueeritav D sõnul on halduskohtunikud professionaalid, kes lihtsalt isiklikust negatiivsest hoiakust ei tee otsuseid vangla kasuks (/--/Tegelikult tegi kohus vangla kahjuks otsuse, tühistas käskkirja, kuid ei mõistnud välja rahalist kahju, kuigi oleks võinud.) Intervjueeritavate G ja E hinnangul ei nähtu kohtuniku negatiivne hoiak kohtulahendist, pigem on see tajutav kohtuprotsessi vältel („Kohtuniku suhtumise mõju ei ole kohtulahendis täheldatud. Negatiivne hoiak väljendub ainult kohtuprotsessis.” – intervjuu G, „/--/Kohus on kohustatud välja selgitama kaebaja tegeliku tahte seega ebaselgused ja nende ületamine võtavad palju aega, kuid ei mõjuta kohtuotsust./--/Tahaks veel täpsustada, et negatiivne hoiak ei näidanud tema eelarvamust. See tähendab, et pigem oli kohtunikust näha soovimatust kohtuistungit ülemääraselt pikaks venitada (tegemist oli küsimusega, kuidas suhtub vangla esindaja kohtuniku käitumisse kohtuprotsessi vältel, kes selgelt väljendab oma negatiivset hoiakut kinnipeetavasse” – intervjuu E). Intervjueeritav F sõnul on raske hinnata kohtuniku negatiivse hoiaku mõjust kohtulahendile: Seda on raske öelda. Sest ühelt poolt kohtunik vaatab õiguslikke aluseid ja teiselt poolt ta pidi mäletama seda, kelle kohta ta lahendit teeb ja viimase käitumist kohtusaalis./--/Tahan öelda, et mõjutab pigem see, kuidas kinnipeetav end kohtusaalis üleval peab.

Intervjueeritavad on kõik erinevatel seisukohtadel, mis võib olla põhjuseks, miks Ringkonnakohus on muutnud Halduskohtu otsust. Intervjueeritav A sõnul võib olla põhjuseid mitmeid. Kas siis esimese astme kohus on fakte valesti hinnanud või ei ole Põhiseaduse järgi otsustatud. Intervjueeritav A tunnistas, et see võib olla tingitud ka sellest, et Halduskohus on õigusnormi vääralt tõlgendanud. Intervjueeritav B leiab, et kui faktid kohtus räägivad tema kasuks, siis tehakse ka otsus tema kasuks. Täpsemaid põhjusi ei osanud intervjueeritav B välja tuua. Intervjueeritav C ei tahtnud pikalt spekuloida sel küsimusel, vaid leidis, et kohtunikud on ka inimesed, nad teevad vigu. Mõistavad mingit paragrahvi valesti, tõlgendavad õigusnormi vääralt. Intervjueeritavad D, G, F ja E on seisukohal, et Halduskohus tõlgendab

õigusnormi teisiti või on jätnud mõnele tõendile tähelepanu pööramata. „Reeglina jääb Halduskohtu otsus muutmata, seda juhtub harvadel juhtudel. Põhjuseks võib olla ühe osapoole-reeglina kinnipeetava- teadmiste kasv kaebemenetluses. See tähendab, et kinnipeetav leiab võimaluse argumentide esitamiseks, mis panevad kahtlema Halduskohtu otsuses. Vangla apellatsioonikaebuse rahuldamisel on võimalik, et Halduskohus on tõlgendanud õigusnormi erinevalt praktikas kasutatavast tõlgendusest.” – intervjuu E.

Intervjuudest kinnipeetavatega selgus, et kinnipeetavad on rahul õiguskaitsevahendiga pöörduda kaebusega halduskohtusse, kui nende õigusi on rikutud, kuid nad mõnavad, et mõnelgi juhul jätavad kinnipeetavad selle õiguse realiseerimata, kuna kohtuprotsess venib ja nad leiavad, et tehtav kohtulahend „saabub liiga hilja”. Intervjueeritavad A, B ja C leiavad, et väga hea, et on kasvanud kinnipeetavate teadlikkus oma seaduspäraste õiguskaitsevahendite osas („Ma, arvan, et hea, siis ei saa vangla midagi teha.” – intervjuu B). Sarnaselt intervjueeritavatele A, B ja C, leiavad ka intervjueeritavad D, E, F ja G, et on hea kui kinnipeetavad teavad, millised on nende seaduspärased õiguskaitsevahendid, kuna see sunnib ka ametnikke paremini töötama (intervjuu D).

4.3. TULEMUSED

Läbi viidud intervjuudest selgus, et kõik intervjueeritavad tajuvad enese ümber erinevaid hoiakuid ja eelarvamuslikkust. Enim tajutakse hoiakuid ühiskonna poolt, kes suhtub kinnipidamisasutusse ja kinnipeetavatesse negatiivselt. Kinnipeetavad leiavad, et üldiselt on läbisaamine administratsioonitöötajatega hea, kui mingil põhjusel konflikti satutakse, siis tekivad kahe vastandliku poole vahel negatiivsed hoiakud. Siiski tunnistavad kinnipeetavad, et kinnipeetavaid võetakse vanglas kui indiviide, mitte kui tervikut massi. Negatiivseid hoiakuid evitakse enim kinnipeetavate suhtes, kes on pidanud kasutama või kasutavad järjepidevalt oma seaduspärast õiguskaitsevahendit- õigust pöörduda kaebusega Halduskohtusse. Töö autori arvamusel kohaselt on selline suhtumine tingitud sellest, et kinnipeetavate teadlikkus ja julgus astuda välja oma õiguste kaitseks riivab vangla teenistujate kohusetunnet, kuna see sunnib neid tunnistama tehtud võimalikku eksimust, mis omakorda tekitab antud kinnipeetava suhtes negatiivset hoiakut ja teda hakatakse „taga kiusama”. Kinnipeetavate suhtumine administratsioonitöötajatesse on distantseeruv, väga harva otsitakse

põhjuseta vangla teenistujaga kontakti. Töö autori arvates on see seotud üldise ametniku-kinnipeetava tööalase suhtega (kui põhjust ei ole, siis ei suhelda).

Intervjueeritavad kinnipeetavate intervjuudest selgus nende suhtumine kaaskinnipeetavatesse ja kinnipidamisasutusse. Kõik kolm kinnipeetavat on arvamusel, et suures pooleteisetuhandeses laagertüüpi vanglas on vaid paarkümmend „normaalset” kinnipeetavat. Siiski olid nad seisukohal, et suhtumise määrab pigem iga inimese enese karakter ja suhtumine ümbritsevasse. Intervjuudest vangla teenistujatega selgus, et vangla administratsioon suhtub kinnipeetavatesse kui indiviididesse, kuid siiski ka vangla siseselt on kinnipeetavaid sildistatud ja klassifitseeritud nn allalastud ja eliidid. Kuigi sellise arvamuse kujunemisele on põhjuse andnud kinnipeetavad ise, kes oma vastava käitumisega on kutsunud esile nende eraldamise ja klassifitseerimise, on sellisel kinnipeetavate lahterdamisel süüdi ka vangla administratsioon, kes ei ole ette võtnud samme sellise „hierarhia” lõhkumiseks.

Intervjuudest selgus, et üldiselt suhtuvad kinnipeetavate ja vangla töötajate lähedased ja tuttavad kinnipidamisasutusse tolerantselt, kohati ka huvitatult. Kuigi intervjueeritavad tõdesid, et meedia on mananud vanglast eelarvamusliku pildi, ei ole see mõjutanud nende inimeste hoiakuid ja suhtumist, kes on vangla teemal natuke rohkem kursis kui tavainimene. Seisukohale, et meedia on süüdi selles, miks paljudesse ühiskonna „murelastesse” (vähemusgrupid ja nendega seotud sündmused), on tulnud kõik intervjueeritavad üksmeelselt. Töö autori arvates on selline arusaam tingitud sellest, et meedia ja televisioon tervikuna kajastab ühiskonnas toimuvat, vahendab uudiseid ja samas annab ka uudisele hinnangu. Inimesed, kes ei ole asjast kuigivõrd teadlikud, omistavad sellise suhtumise ja see hakkab levima (inimeste „nakatatud” arvamused kajastuvad enim interneti uudiste portaalides, professionaalsed hinnangud kajastuvad pigem mainekates ajalehtedes arvamuste rubriigis).

Kinnipeetavad tunnistasid, et nad ei tea, mis tähendab sõna „õiguskaitsevahend”. Oldi teadlikud, et neil on õigus esitada vangla direktori otsuse peale vaie Justiitsministeeriumisse või kaebus Halduskohtusse. Teisi õiguskaitsevahendeid, mis tulenevad Riigivastutuse seadusest, nad ei teadnud. Hoiakud seaduspäraste õiguskaitsevahendite kasutamise osas jagunesid kaheks: kinnipeetavad ja osad vangla teenistujad on arvamusel, et on hea, kui kinnipeetavad on teadlikud oma õiguskaitsevahenditest ja oskavad neid rakendada, osad vangla teenistujad on seisukohal, et ei ole hea, kui kinnipeetavate teadlikkus õiguskaitsevahendite kasutamise osas on kõrge, kuna see suurendab selliste kohtuprotsesside

juhtumeid, mil kinnipeetav alusetult kaebab ja reeglina taotletakse mittevaralise kahju hüvitamist (nn kiire rikastumise juhtumid). Töö autori arvates kardavad vangla teenistujad kinnipeetavate teadmiste suurenemist õiguste valdkonnas, kuna see sunnib vangla teenistujaid veel tähelepanelikumalt, kohusetundlikult ja õiglaselt töötama. Kinnipeetavate võidud Halduskohtus näitavad, et vangla on teinud õigusvastaseid toiminguid ja otsuseid.

Halduskohtus kohtuprotsessil toimuvat teadvustasid vangla teenistujad ja kinnipeetavad erinevalt. Kinnipeetavad leidsid, et kohtusaalis toimuv viisakas ja rafineeritud keskustelu, halduskohtunik teeb oma tööd professionaalselt. Vangla teenistujad, aga leidsid, et kohtuprotsessi „õhkkond” sõltub halduskohtunikust ja kinnipeetavatest. On halduskohtunikke, kes lähevad endast välja kinnipeetavate pärast, kes ei mõista kohtuprotsessi sisu ja eesmärki. Osa vangla teenistujaid leidis, et selline halduskohtuniku käitumine on põhjendatud, kuna raisatakse kohtuaega. Osa vangla teenistujaid leidis aga, et kohtuniku nõudlik küsitlemine ei ole tingitud kinnipeetava isikust, vaid sellest, et aidata kinnipeetaval mõista kohtuprotsessi sisu ja eesmärki. Üldiselt kinnipeetavad ei ole tajunud negatiivset meelestatust enda suhtes ega kinnipeetavate suhtes. Vangla teenistujad on tajunud teatud negatiivseid hoiakuid, kuid ei arva, et see on tingitud kinnipeetava isikust. Töö autori arvates, vangla teenistujad kui professionaalid tajuvad vahetevahel halduskohtuniku negatiivset meelestatust kohtuprotsessil, kuid nende hinnangul on see tingitud sellest, et halduskohtuniku ärritab kinnipeetava rumalus, kes ei oska „kohtu aja säästmiseks” end piisavalt kiirelt ja täpselt väljendada.

Küll aga selgus intervjuude käigus, et kaks küsitletud vangla teenistujat on tajunud halduskohtuniku negatiivset meelestatust vangla suhtes, kui kohtuprotsessil on selgunud, et vangla tõepoolest on teinud õigusvastase otsuse või toimingut. Töö autor arvab, et Halduskohtus tunneb pahameelt vangla madala haldussuutlikkuse üle. Töö autor on seisukohal, et vangla madal haldussuutlikkus on tingitud sellest, et vangla direktor kui institutsioon on ülekoormatud kinnipeetavate taotlustega, kaebustega, märgukirjadega jms, mistõttu ei süveneta iga kinnipeetava probleemi mõttega ja see toob kaasa halvasti motiveeritud otsused, õigusvastased otsused ja/või toimingud.

Kuigi halduskohtunik võis kohtuprotsessi vältel väljendada negatiivselt või suhtuda kinnipeetava kaebusesse või argumentidesse eelarvamuslikult, siis intervjuueeritavate sõnul ei ole kohtulahend sellisest suhtumisest mõjutatud. Vangla teenistujad nentisid, et on olnud kohtuprotsesse, kus nad on olnud veendumusel, et halduskohtunik teeb otsuse kinnipeetava

kasuks, kuid on juhtunud vastupidiselt- kohtulahend on tehtud vangla kasuks. Intervjueeritavad põhjendasid seda sellega, et kohtunik kaalub kõiki esitatud argumente ja kui ta leiab, et vangla argumendid olid kaalukamad ja põhjendatud, siis vastavalt sellele tehakse lahend. Ringkonnakohtu otsusega muudetud Halduskohtu otsus on tingitud intervjueeritavate sõnul sellest, et Halduskohus ei ole kaalunud kõiki esitatud argumente või on tõlgendanud õigusnormi teisiti kui seda näeb ette näiteks üldine praktika. Töö autori arvates ei soovinud intervjueeritavad spekuloida teemal, miks ringkonnakohus muudab mõnel juhul Halduskohtu otsust, kuna 1) kinnipeetavate õiguslane teadlikkus on madal ja 2) vangla teenistujad ei oska anda hinnangut kohtute tööle.

Intervjuude käigus selgus, et on kinnipeetavaid, kes süstemaatiliselt kaebavad vangla direktori otsuseid ja toiminguid Halduskohtusse. Intervjueeritavate hinnangul on tekkinud halduskohtunikel mõningane negatiivne suhtumine nn musterkaebajatesse, kuna kohtuprotsessil on selgunud, et nad on esitanud alusetuid kaebusi vangla direktori otsuste ja toimingute kohta. Selline kohtunike suhtumine ei ole mõjutanud kinnipeetavaid vähem pöörduma kaebustega Halduskohtusse. Töö autori arvates on teatav negatiivne suhtumine „musterkaebajatesse” tingitud sellest, et nad raiskavad Halduskohtu aega. Kuna kohtud on ülekoormatud, siis selline käitumine kutsub esile kohtunikes pahameele, mis väljendub kohtuprotsessil nõ vaenulikkusena („musterkaebaja” enda kohtuprotsessil).

KOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks on teadvustada halduskohtunike võimalike hoiakute ja eelarvamuste mõju kinnipeetava õiguskaitsele. Eesmärgi saavutamiseks on tööautor refereerinud erinevaid allikaid ja viinud kinnipeetavate ja vangla teenistujatega läbi süvaintervjuid. Uurimuse raames on lühidalt kirjeldatud kinnipeetava seaduspäraseid õiguskaitsevahendeid.

Intervjuude eesmärk oli välja selgitada, kas halduskohtunikud on kinnipeetavate suhtes eelarvamuslikud ja missuguseid hoiakuid nad kinnipeetavate suhtes evivad ning kuidas on hoiakutest mõjutatud kinnipeetavate õiguskaitse.

Uurimuse käigus selgus, et kinnipeetavad ja vangla teenistujad tajuvad igapäevaselt erinevaid hoiakuid. Hoiakud on seotud nii kinnipidamisasutusega üldiselt kui igapäevatoos ja igapäevaelus tajutavaga. Vangla teenistujad teadvustavad, et nad evivad ise või teavad töökaaslast, kes omavad kinnipeetavate suhtes erinevaid hoiakuid ning on lasknud sellel mõjutada oma tööd. Kinnipeetavad, kes on kasutanud oma seaduspärast õiguskaitsevahendit pöörduda oma õiguste kaitseks kaebusega Halduskohtusse, kuuluvad vanglas kinnipeetavate gruppi, kellesse suhtutakse eelarvamuslikult. Halduskohtus ei ole kinnipeetavad tajunud kohtuprotsessil halduskohtunike negatiivset meelestatust kinnipeetavatesse, kuid teavad teisi, kelle suhtes on näidatud üles negatiivset meelestatust. Halduskohtusse vangla esindajaks kutsutud vangla teenistujad on tajunud kohtuprotsessi käigus halduskohtunike negatiivset meelestatust kinnipeetava suhtes, kuid nad ei ole sellele pööranud tähelepanu, kuna leiavad, et halduskohtunike suhtumine ei ole tingitud mitte niivõrd isiklikust eelarvamuslikkusest kinnipeetava või kinnipeetavate grupi suhtes, vaid sellest, et kohtunik peab oma kohtuaega tähtsaks ega soovi seda põhjendamatult kulutada kinnipeetava peale, kes ei saa või ei taha mõista kohtuprotsessi sisu ja eesmärke. Uurimuse käigus selgus, et küsitletud kinnipeetavad ja osa vangla teenistujatest on seisukohal, et halduskohtunike käitumine kohtuprotsessi vältel on olnud professionaalne.

Uurimuses küsitleti eesti keelt kõnelevaid meessoost süüdimõistetuid ja vangla teenistujad, kelle tööülesannetest tulenes kohustus esindada Halduskohtu istungitel vanglat. Uurimusse ei kaasatud naissoost eeluuritavaid, süüdimõistetuid, meessoost eeluuritavaid ega alaealisi, samuti vene keelt kõnelevaid kinni peetavaid. Nende hoiakuid on käsitletud põgusalt küsitletud kinnipeetavate hinnangu järgi. Uurimusse ei kaasatud ka halduskohtunikke, kuna

eesmärk oli välja tuua kinnipeetavate ja vangla teenistujate hinnang halduskohtunike käitumisele kohtuprotsessi vältel. Töös ei ole analüüsitud hoiakute ja eelarvamuste neutraliseerimise ja muutmise osa, kuna uurimusse ei kaasatud halduskohtunikke.

SUMMARY

The present diploma is composed on the theme „The influence of administrative judges attitudes and prejudice to convict’s legal protection”.

The length of the diploma is 63 pages that includes 12 pages of addendums. There has been used 8 different sources composing the work. The diploma is written in Estonian and the summary is written in English.

The goal of the diploma is to let convicts know how is administrative judge’s attitudes and prejudices their legal protection. Also is important to know why and how are these attitudes and prejudices arised.

Important catchwords of this diploma are theories of attitudes and prejudices, legal protection, professional and right judgement.

The subject of the research is administrative judges attitudes and prejudices to convicts legal protection. The methods of research are half-structured, in-depth interviews and analysis of the legislation in administrative law area.

The purpose of this diploma is to find out possible attitudes and prejudices of administrative judges to convicts legal protection, to research why and how those attitudes and prejudices has been arised and how to they influence convict’s legal protection.

The diploma should show administrative judges attitudes and prejudices to convicts legal protection. The theme is exciting, because convicts has started to use their legal protection- to turn with the complaint to the Administrative Court and it’s important to let know how administrative judge respects that.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Kirjandus

1. Bachmann, T., Maruste R., 2003. Psühholoogia alused. Tallinn: Kirjastus Ilo
2. Hayes N., 2002. Sotsiaalpsühholoogia alused. Oü Külim
3. Levin J., 1975. The functions of prejudice. Harper and Row, Publishers

Allikad

1. Räim Riinu. 2005., Kinnipeetava hoiakute mõju tema enda õiguskaitsele. Tallinn
2. Kvalitatiivne uurimismeetod <http://wiki.zzz.ee/index.php/kvalitatiivne-uuring>
22.04.06

Õigusaktid

1. Haldusmenetluse seadus 02.05.2001 (RT I 2001,47,260); (RT I 2005,39,308)
2. Halduskohtumenetluse seadustik 25.02.1999 (RT I 1999, 31,425); (RT I 2004,56,403)
3. Riigivastutuse seadus 02.05.2001 (RT I 2001,17,260); (RT I 2004,56,405)

Intervjuud

1. Kinnipeetav A, 2006. Halduskohtunike hoiakutest ja eelarvamustest kinnipeetavate suhtes. Autori üleskirjutis. Murru, 12.04.06
2. Kinnipeetav B, 2006. Halduskohtunike hoiakutest ja eelarvamustest kinnipeetavate suhtes. Autori üleskirjutis. Murru, 11.04.06
3. Kinnipeetav C, 2006. Halduskohtunike hoiakutest ja eelarvamustest kinnipeetavate suhtes. Autori üleskirjutis. Murru, 11.04.06
4. Kinnipeetav D, 2006. Halduskohtunike hoiakutest ja eelarvamustest kinnipeetavate suhtes. Autori üleskirjutis. Ämari, 13.04.06
5. Kinnipeetav E, 2006. Halduskohtunike hoiakutest ja eelarvamustest kinnipeetavate suhtes. Autori üleskirjutis. Tallinn, 04.04.06
6. Kinnipeetav F, 2006. Halduskohtunike hoiakutest ja eelarvamustest kinnipeetavate suhtes. Autori üleskirjutis. Murru, 06.04.06
7. Kinnipeetav G, 2006. Halduskohtunike hoiakutest ja eelarvamustest kinnipeetavate suhtes. Autori üleskirjutis. Murru, 06.04.06

LISA 1: Kvalitatiivne uurimismeetod

Kvalitatiivne uurimistöö on mitte-empiriiline ja subjektiivne. Teabe eritlus toimub töö käigus, uuring võiks sisaldada ka teise astme eritlust ja kodeerimist. (http://wiki.zzz.ee/index.php/Kvalitatiivne_uuring, 22.04.06)

Kvalitatiivne uuring keskendub mõistmisele, seletusele ja tõlgendamisele ja vähem kirjeldamisele, mõõtmisele ja defineerimisele. See meetod püüab pigem vastata küsimusele “mis?”, “miks?” või “kuidas?” aga ei vasta küsimusele “kui palju?”. (http://wiki.zzz.ee/index.php/Kvalitatiivne_uuring, 22.04.06) Hoiakute ja eelarvamuste tajumine ja välja toomine intervjuude käigus niivõrd vähese taustinformatsiooni alusel ei ole kindlasti mõõdetav. Pigem ananb see vastuseid küsimusele “kuidas” ja “miks”. Kvantitatiivse uurimismeetodi põhjal peaks olema uurimiskäik on täpselt ette määratud, kindlapiirilise, eesmärgistatud. kõik on mõõdetav ja kontrollitav, kuid hoiakuid ja eelarvamusi ei ole võimalik kontrollida, kuna neid tajutakse alateadlikult. Tagant järele ei ole võimalik hinnata ja mõõta uurimisaluste väiteid, kuna need on muutliku iseloomuga.

Kvalitatiivne meetod võib pakkuda seletust, üldistavaid hüpoteese, kuid ta ei väida täielikku tõde mingi ühiskonna probleemi kohta (Thiesse, 1997). Tihti võrreldakse omavahel kvalitatiivset ja kvantitatiivset uuringut, tuues välja nende mõlema puudused uuritava materjali usaldusväärsel analüüsimisel. Eelkõige oleneb meetodi sobivus uuritavast temast ja kogemusest, mida tahetakse haarata. Uurimismeetodid põhinevad mitmetel eeldustel: meetodid tegelevad “sotsiaalsete ühikutega”, mis on samastatud indiviidiga, kellest eeldatakse, et ta on stabiilne ja verbaliseeritav või vähemalt saab teda mõõta (Graham, 1983). (http://wiki.zzz.ee/index.php/Kvalitatiivne_uuring, 22.04.06)

Kvalitatiivne uuring peab muutuma uuritava terviku tõlgendamiseks, mitte fragmentaarseks “intervjueeritavate omaduste” peegeldamiseks. (http://wiki.zzz.ee/index.php/Kvalitatiivne_uuring, 22.04.06)

Karistusandmed

1. Kui pikk on kinnipeetava vangistus?
2. Kui palju on sellest kantud?
3. Mitu korda on kinnipeetav varem kriminaalkorras karistatud?
4. Mida arvab kinnipeetav kaaskinnipeetavatest?

Õiguskaitsevahendid

5. Kas kinnipeetav teab, millised on tema seaduspärased vahendid oma õigusi kaitsta?
6. Kas ta oskab neid nimetada?
7. Kas kinnipeetav on neid ise kasutanud?

Hoiakute ja eelarvamuste tajumine enese ümber

8. Kas kinnipeetav tajub end ümbritsevaid hoiakuid?
9. Missuguseid hoiakuid tajub kinnipeetav enese ümber?
10. Mida arvab kinnipeetav eelarvamustest vähemusgruppide-süüdimõistetute-suhtes?
11. Kas kinnipeetav on tajunud enesele suunatud eelarvamuste mõju?

Hoiakute ja eelarvamuste tajumine kohtusaalis

12. Kas hoiakud ja eelarvamused eksisteerivad kohtusaalis?
13. Kuidas kinnipeetav on tajunud hoiakuid ja eelarvamusi kohtusaalis?
14. Kuidas on väljendunud hoiakud ja eelarvamused?
15. Kelle poolt on suunatud hoiakud ja eelarvamused?
16. Kuidas on hoiakud mõjutanud kinnipeetava suhtes tehtud kohtuotsust?
17. Kuidas on mõjutanud eelarvamused kinnipeetava suhtes tehtud kohtuotsust?

Hoiakute ja eelarvamuste mõju kinnipeetavale

18. Kuidas mõjutavad tajutud hoiakud ja eelarvamused kinnipeetavale taaskasutamaks oma õigust pöörduda kaebusega kohtusse?
19. Kui sageli peale ebameeldivat kogemust kohtusaalis kinnipeetav oma otsuse edasi kaebab, kuna selles nähtub hoiakute ja eelarvamuste mõjutused?
20. Kas kinnipeetav teise astme kohtus on saanud õiglase otsuse osaliseks, milles ei nähtu hoiakute ja eelarvamuste mõju?

LISA 3: Intervjuu raamküsimumused vangla teenistujatele

1. AMETIKOHA ANDMED

- 1) Kellena töötab?
- 2) Kaut töötab?
- 3) Kas igapäevatöös puutub kinnipeetavatega kokku? Kui jah, siis kuidas?
- 4) Kas on pidanud oma teenistuse käigus esindama vangla huve Halduskohtus?
- 5) Kui jah, siis mitmel korral?

2. HOIAKUTE JA EELARVAMUSTE TAJUMINE

- 1) Kuidas tajute enda ümber hoiakute ja eelarvamuste olemasolu?
- 2) Missuguseid hoiakuid ja eelarvamusi olete tajunud seoses oma töökohaga vanglasüsteemis?
- 3) Kuidas suhtutakse kinnipidamisasutusse teie tutvusringkonnas?
- 4) Kuidas suhtutakse kinnipeetavatesse teie tutvusringkonnas?
- 5) Kas oma igapäevatöös olete tajunud hoiakute ja eelarvamuste olemasolu kinnipeetavate suhtes, kes kasutavad oma õiguskaitsevahendeid?

3. HOIAKUD JA EELARVAMUSED KOHTUSAALIS

- 1) Kas olete tajunud hoiakute ja eelarvamuste olemasolu kohtusaalis?
- 2) Missugune õhkkond valitseb/kuidas on õhkkond meelestatud kohtusaalis?
- 3) Kuidas tajute halduskohtunike hoiakuid ja eelarvamusi kinnipeetavate suhtes?
- 4) Kas teie arvates on halduskohtunike tehtavad otsused õiglaselt kaldunud kinnipeetava kasuks või kahjuks?
- 5) Kas olete tajunud tehtud otsuses teatud hoiakute ja eelarvamuste mõju?

Sugu: Mees

Vanus: 31

Karistusaeg: 8a 8k

Ärakantud karistuse aeg: 6a 4k

Karistatus: 4 korda

K: Mille eest sa istud?

I: Isikuvastane

K: Mis sa arvad enesele määratud karistusest?

I: Ebaõiglaselt pikk. Ühesõnaga, lähtudes loogikast, siis praegu sama analoogse kuriteo eest määratakse karistuseks 3-4 aastat. Siis lähtudes sellest, et kuna kuritegu on tehtud 1992 a kohtuprotsess toimus kuni 1999 a selle ajani olin allkirja vastu väljas, siis on ilmselge et kohus ei võtnud seda arvesse, et olin vabaduses, minu noorust minu elukäiku.

K: Mitu korda sa oled varem karistatud? Miks nii juhtus?

I: Kuna ma ütlesin, et 4 korda...juhtus asjaolude kokkulangemisel. Olin valel ajal vales kohas.

K: Kas sinu praegune karistus on õiglaselt määratud?

I: Kindlasti ei ole.

K: Mida arvad kaaskinnipeetavatest?

I: On nagu igal pool mujalgi...on häid on halbu inimesi

K: Mis sa arvad laager tüüpi vanglas karistuse kandmisest?

I: Usun, et see on kindlasti mugava...mugav karistust kanda.

K: Kuidas suhtub sinu arvates ühiskond vanglasse ja kinnipeetavatesse?

I: Eelarvamustega. On selge, et inimene vabanedes, et kui ta siit asutusest on tulnud, siis suhtutakse temasse ettevaatusega

K: Kuidas suhtuvad sinu lähedased sinu vanglas viibimisse?

I: Eks nad on leppinud sellega

K: Oled sa teadlik, et kuidas suhtutakse inimestesse, kelle lähedane viibib vanglas? Kas hakatakse eemale hoidma?

I: Küllaltki mõistvalt suhtutakse. Mis puudutab lähedasi tuttavaid...nendega mul on hea läbisaamine säilinud.

K: Mida arvad ühiskonnas levivatesse eelarvamustesse kinnipeetavate, mustanahaliste, homoseksuaalsetesse jms vähemustesse?

I: Minu arvates on küllaltki üldistavaks see küsimus tehtud. Minu isiklik suhtumine neegritesse, muulastesse...inimene on inimene. Mis puudutab homoseksuaalsetesse, siis on minu arvamus negatiivne. Eks igal inimesel on vaja uut võimalust anda-> see puudutab konkreetselt vange siis.

K: Kuidas sinu arvates on kujunenud ühiskonnas sellised arusaamad, hoiakud?

I: Noh, ma usun, et inimene üldse igasuguste uuenduste mitte tavaliste olukordade suhtes on väga skeptiline. Pigem nad on harjunud elama seda sissetallatud rada.

K: Kas sinu arvates päranduvad hoiakud ja eelarvamused vanematelt lastele ehk siis põlvest põlve?

I: Kui me kromosoomidest räägime, siis kindlasti ei pärandu. Aga kui üldse ringkonnast räägime, siis see kujundab kindlasti arvamust.

K: Kas sa oled vanglas täheldanud ametnike poolseid hoiakuid kinnipeetavatesse?

I: No loomulikult.

K: Kas oled tajunud eelarvamusi? Kas kinnipeetavatesse suhtutakse ühtemoodi või võetakse igat ühte indiviidina?

I: Pigem ikka indiviidina. Ma ausalt öeldes, vist, eelarvamusi ei ole tajunud.
K: Miks see sinu arvates nii on?
I: Aga...usun, et ei saa tervet massi ühe mõõdupuu järgi võtta, sest see oleks vale. Iga inimene on erinev.
K: Kuidas avalduvad administratsiooni hoiakud kinnipeetavatesse?
I: Ma millegi pärast arvan, et kõik suhtumine sõltub indiviidist endast.
K: On see sind isiklikult mõjutanud?
I: Minul on üldiselt hea läbisaamine
K: Kas üldiselt ollakse negatiivselt meelestatud administratsiooni suhtes või vastupidi? Miks?
I: Noo...üldjuhul ollakse ikka...kinnipeetava ja ametniku suhe on selline...kuidas öelda, ta on negatiivne aga peetakse piiri. Üks on ju vangla ametnik ja teine vang.
K: Kas sa tead, millised on sinu õiguskaitsevahendid?
I: Jah
K: Kas sa oled neid kasutanud? Milliseid ja kui sageli?
I: Olen. Olen pöördunud Halduskohtusse vaidlustamaks vangla haldusakti.
K: Mis sa arvad õiguskaitsevahendite kasutamisest?
I: Ma usun, et see on igati vajalik. On ilmselge ju, et aeg on näidanud, et on toimunud vangla poolt ebaõigeid otsuseid tehtud
K: Kuidas sinu arvates suhtub vangla administratsioon õiguskaitsevahendite kasutamisse?
I: Aktsepteerivad
K: Kuidas aitab ja kas aitab kontaktisik või eluosakonnaülem või vangla jurist vormistada ja koostada kaebust?
I: Noh, üldjuhul ma usun, et tema pädevusse see aitamine ei kuulu. Enda kogemuse põhjal, uurin ma parem ise kõik välja.
K: Kuidas vanglas suhtutakse sellese, kui kinnipeetav kaebab vangla direktori otsuse või toimingut kohtusse?
I: Noh, ega mitte eriti pooldavalt, sest on selge kes tahab tunnistada oma viga.
K: Kas kaebuse esitamisel teadvustasid endale, et sinu õigust on rikutud ja sa lähed nn võidu peale välja?
I: Loomulikult
K: Kas sa hoiad end igapäevaselt ühiskonnas ja maailmas toimuvaga kursis? Kuidas?
I: Jah. Loen ajakirjandust, vaatan televisiooni, käin väljaspool vanglat koolis, suhtlen inimestega väljaspool vanglat.
K: Kas oled vahel uudiseid kuulates, vaadates mõelnud, et uudis on täiesti naeruväärne ja tähtsusetu, et sellele üldse tähelepanu pöörata. Rääkimata vastukajast?
I: Muidugi on tobedaid uudiseid.
K: Kuidas kommenteerid artiklite kommentaare? Mis sa arvad, kas nendes kommentaarides on objektiivselt hinnangut? On arvamusi avaldatud ühiskonnas levivaid arusaami arvestades või on pigem isiklik ja objektiivne hinnang?
I: Oleneb teemast, artiklist. Olen lugenud ka teemasid, kus inimese arvamus on välja kujundatud, mis ei ole pärsi õige.
K: Kas üldiselt avaldatakse oma arvamust või „kellegi“ arvamust?
I: Üldiselt arvan, et väga paljud arvamused on kellegi poolt välja kujundatud.
K: Mis sa arvad, millest nende arvamus tekkinud on? No, et suur grupp inimesi siiski sarnaselt reageerib?
I: On kajastatud mingisugust infot läbi meedia...on näidatud teatud valguses.
K: Kas sa nõustud, et see võib olla sellest, et ühiskonnas levivad teatud arvamused ja inimesed võtavad selle üle/omaks.
I: Jah.

K: Kas sa oled tajunud ühiskonnas teatud ülestõstatatud teemade/probleemide suhtes teatavat ühiskonnas levivate eelarvamuste mõju?

I: Ilmselt on tehtud propagandat et inimesi nii arvama panna.

K: Aga sa tunnistad, et ühiskonnas levivad eelarvamused erinevate gruppide suhtes?

I: Jah, loomulikult.

K: Kas saaksid seletada, kuidas sinu arvates need eelarvamused väljenduvad?

I: Oleneb mis teemal see eelarvamus kajastub. Kui ta kajastub negatiivsel teemal, siis on ilmselt ka eelarvamused negatiivsed.

K: Kas sa kirjeldaksid, missugune õhkkond valitseb tavaliselt kohtusaalis?

I: Halduskohtusaalis...noh. Minu juhtumi puhul oli küllaltki rahulik.

K: On olustik tavaliselt pingeline ärev? Või sõbralik ja arutlev?

I: Sõbralik ei saa öelda. Arutlev on ta küll.

K: Kas sa oled tajunud kohtusaalis kohtuniku poolset vaenuliku (negatiivse hoiaku ja eelarvamuste olemasolu kinnipeetava suhtes) suhtumist kinnipeetava kaebuse sisusse ja tema argumentidesse?

I: Halduskohtus sellist suhtumist ei olnud. Üldiselt kriminaalasja arutamisel oli küll vaenulik suhtumine.

K: Et sa siis ei ole täheldanud isiklikku vaenulikku suhtumist just kinnipeetavate grupi suhtes?

I: Mina seda kogenud ei ole jah. Maakohtus seal oli ilmselt märgata, et kohus ei olnud minu asjaga tutvunud. Ja, noh, täielikult ebasobivaid küsimusi esitati mis valmistasid hämmingut.

K: Kuidas selline kohtuniku poolne reageerimine kinnipeetavale mõjub?

I: Olin ausalt öeldes väga üllatunud, et kohtunik (maa) pidas kohut oles minu toimikuga eelnevalt tutvumata.

K: Kuidas kommenteerid sina kohtuniku sellist käitumist?

I: Täielik ebapädevus.

K: Mis sa selle all silmas pead?

I: Kui arvestades seda et minu kohus käis 5 min ja kohtuotsuses toodi välja täielikult imelikud argumendid...vale andmed. Kohtuarutamise puhul kohtunik väitis, et olen juba varem vabadusekaotuslikku karistust kandnud, mida ma ei olnud. Kõik see näitas, et kohtunik oli täiesti ebapädev.

K: Kas kohtunikul on kujunenud „musterkaebajate” (kinnipeetavad, kes esitavad väga palju kaebuseid) suhtes negatiivne hoiak ja ka nende kohtuistungeid tuleks pidada võimalikult lühidalt, mõjutades kinnipeetavat oma nähvava olekuga nii, et viimane ei jõua kohtuistungi käigus oma seisukohti piisavalt argumenteerida, kuna ta tunneb kohtuniku survet?

I: Ma ei tea. Kui inimlikust seisukohast lähtuda, siis küll jah.

K: Mis sa pead silmas inimliku seisukoha all?

I: Seda et, noh, võtame näiteks nii, et kui pidevalt käia ja väljenduda negatiivselt, siis tekib tema suhtes arvamus, et inimene on paras vinguja.

K: Kas selliste musterkaebajate tõttu jätaavad esmased kaebuse esitajad oma plaani katki, kuna eeldavad, et musterkaebajate tõttu on kohtunikul tekkinud eelarvamused kõikide kinnipeetavate ja nende kaebuste kohta?

I: Ma usun, et see nii pole.

K: On kohtunikud sinu kogemusi arvestades suuremal osal kordadest üleoleva käitumisega või pigem ollakse vastutulelik ja mõistev (kohtunik arvestab, et kinnipeetav ei tea kohtuprotsessi läbiviimisest midagi)?

I: Halduskohtus olen ma käinud kaks korda. Ühel korral saavutasin võidu, teisel korral kaotasin. Üldiselt mõlemad kohtukorrad ma märkasin et toimus arutelu ja et kohtunik arvestas kõikide väidetega.

K: Mis oli sinu arvates põhjuseks, et kohtunik tegi kohtulahendi vangla kasuks?

I: Üldiselt, lühidalt kokku võttes oli lahend selline, et kohus ei tahtnud sekkuda vangla siseasjadesse ja nõ loodud pretsedenti, kus vangla ise teab, millistel põhjustel ta teatud valdkonnas otsuseid teeb.

K: Kas sa jäid kohtupõhjendustega rahule?

I: Ei ma ei jäänud rahule. Minu isiklik arvamus oleks olnud selline, et kohus oleks võinud kohustada vanglat tegema teistsugune otsus.

K: Kas sinu arvates oli kohtuotsus hästi põhjendatud?

I: Minu arvates oli ta väga üldistatud.

K: Kas tegemist võis olla sellega, et kohus meelega hoidis rohkem vangla poole?

I: Tead, ma ei teagi, ma ei hakka oletama.

K: Kas sa ei tahtnud Ringkonnakohtusse pöörduda?

I: Ei tahtnud jah. Sel põhjusel, et olen arusaanud, et ega vanglaga ei ole mõtet vägikaigast sikutada. Sest et üks võit võib kinnipeetava suhtes väga negatiivselt kajastuda.

K: See siis vangla siseselt?

I: Jah.

K: Mis on sinu arvates põhjuseks, et Ringkonnakohtus muudab Halduskohtu otsust?

I: Põhjuseid on mitmeid erinevaid. Kas siis esimese astme kohus on fakte valesti hinnanud või ei ole põhiseaduse järgi otsustanud.

K: Kas sinu arvates võib see olla sellest, et Halduskohtus tõlgendab õigusnormi „natuke teises suunas“?

I: Kindlasti võib ka see põhjuseks olla, et on tõlgendatud vääralt.

K: On see hea või halb, et kinnipeetava teadlikkus kaebeõiguses kasvab?

I: Ikka hea.

K: Kas oled kohtusaalis tajunud kohtuniku negatiivset meelestatust vangla suhtes, kui ilmneb vangla poolne omavolitsemine, mille tagajärjel tehti õigusvastane otsus või toiming?

I: Põhimõtteliselt küll, olen seda märganud.

Sugu: Mees

Töökoht: Üldosakonna jurist

Antud ametikohal töötatud aeg: Peaaegu 3 aastat

K: Millega oma igapäevatoos tegeled?

I: Vaatan lepinguid, kui aega jääb. Kooskõlastus käskkirjad, koostan kohtuvastuseid jms

K: Kas sa kinnipeetavatega isiklikult oled ka kokku puutunud?

I: Mida see isiklik kokkupuude tähendab? Näinud olen neid küll. Alkoholi neile toonud ka pole...

K: Mil viisil sa nendega kokku puutud?

I: Tööülesannetest lähtuvalt teenistuskohustuste täitmisel...vestluse vormis.

K: Millised tööülesanded nõuavad kinnipeetavatega kohtumist??

I: Kohtuvaidluste lahendamine. Kokkulepete sõlmimine või siis mingite eriülesannete korral.

K: Mis eriülesanded?

I: Mingi kinnipeetava pretensiooni lahendamine, mis on suunatud ekslikult mulle

K: Mis tähendab ekslikult??

I: See tähendab seda, et üldkohustus ei ole minul kinnipeetavate avaldusi lahendada.

K: Miks sa seda siis teed?

I: Sest ma ei ütle ei, kui mulle selline ülesanne pannakse.

K: Milline on sinu arvates kinnipeetavate teadlikkus oma õiguskaitsevahendite olemasolu kohta?

I: Arusaav teadlikkus on madal. Üldine teadlikkus vahelduv, sõltuvalt kinnipeetava isikust.

K: Mis sa pead silmas „sõltuvalt kinnipeetava isikust“?

I: Mõned kinnipeetavad omavad teadlikkust õiguskaitse vahenditest ja oskavad neid mõõdukalt rakendada.

K: Mis tähendab mõõdukas rakendamine?

I: Selles mõttes, et kasutab neid siis järjepidevalt.

K: Kas see tähendab seda, et kinnipeetav süstemaatiliselt esitab vaideid ja kaebusi kohtusse?

I: Mina hindan seda, kus kinnipeetav mõistab oma õiguste rikkumist ja selle mõistmise korral esitab vastava vaide või kaebuse. Selle mõistmise all on see, et ta saab aru, et tema õigusi rikuti.

K: Kuidas üldiselt suhtutakse sellesse, kui kinnipeetav on plaanimas pöörduda kohtusse.

I: Väänatakse käed selja taha ja ähvardatakse, nagu kohtus on räägitud. Isiklikult pole kokku puutunud. Hinnang puutub väga kaudsele arvamusele.

K: Miks see sinu arvates nii on?

I: Minu arvates on see, et ametnikud ei ole endale selgeks teinud isiklikust ametikohast tulenevat vastutust.

K: Kas sa tahad öelda, et on toimunud realselt füüsilise vägivalla kasutamine mõjutamaks kinnipeetavat mitte kohtusse pöörduma?

I: Ei ole isiklikult kokku puutunud, seega ei saa kinnitada ega ümber lükata seda võimalust.

K: Aga oled kuulnud, et tehakse nii?

I: Olen kuulnud vaid ühe poole hinnangut.

K: Kas sinu arvates pöörduvad kinnipeetavad kohtusse nõ oma õigusi taga ajama alusetult?

I: Esineb mõlemaid juhtumeid-nii alusetuid kui täiesti realselt alust omavaid kaebusi.

K: Mis sa selle all mõtled?

I: Seda, et kinnipeetava õigusi on tõepoolest mingil määral rikutud, mis võib ka haldusorgani otsuse õigusvastaseks muuta.

K: Millised on need alusetud kaebajad?

I: Isikliku hinnangu järgi on alusetu kaebus juhtumil kui kaebaja eelnev tegevus on olnud passiivne ning siis on alles kaebuse esitamisel asunud oma õigusi aktiivselt kaitsma.

K: Mis sa sellega silmas pead?

I: Juhus, kus kinnipeetav ei ole haldusmenetluse jooksul andnud endast olenevat selgitusi või tõendeid ning tagantjärele püüab siis oma käitumist argumenteerida selle kaudu, et haldusorgan ei ole näidanud üles erakorralist aktiivsust kinnipeetava arvamuse saamiseks.

K: Kas sinu teenistusülesannetest tuleneb kohustus esindada vangla huve kohtutes?

I: Jah.

K: Millal sa pead esindama vangla huve kohtutes? Millistes asjades?

I: Soovitavalt tööajal. Kinnipeetavate kaebustes vangla haldusaktide või haldustoimingute vastu.

K: Kas oled nõus, et meie ja meie suhtes evitakse igapäevaselt erinevaid hoiakuid?

I: Jah. Nõustun, et kinnipeetavate poolt esineb erinevaid hoiakuid vangla teenistujate suhtes.

K: Millised need hoiakud on?

I: Noh, esineb lugupidavat hoiakut, esineb üleolevat hoiakut.

K: Kas üldiselt ollakse negatiivselt meelestatud administratsiooni suhtes või vastupidi?

I: Üldise hinnanguna märgiksin teeseldud neutraalsust, mida täiendavad siis üksikud lugupidamisavaldused: nt tervituse näol võis siis üleolevad avaldused: nt mul on ju oranž birka (nimesilt), mis väidetavalt lubab tema (kinnipeetava) hinnangul tal vabalt liikuda.

K: Kuidas sinu arvates suhtub administratsioon kinnipeetavatesse? Kuidas sa seda igapäevaselt ja mismoodi tajud?

I: Administratsioon suhtub kinnipeetavatesse jõupositsioonilt. See nähtub administratsiooni haldusaktide näol?

K: Äkki täpsustad?

I: Mida ma täpsustan?

K: Mis tähendab jõupositsioonilt?

I: See tähendab seda, et soodustusi ei võimaldata, kuid ei esitata põhjendatud selgitusi. Põhjendused on sama üldsõnalised, nagu minu vastused siin intervjuus.

K: Millest selline suhtumine tingitud on?

I: Administratsiooni siseveendumustest. Siseveendumus kujuneb vastavalt elukogemustese. Arvestades, et olen üle elanud avaliku varguse ja ma suhtun kinnipeetavatesse teisiti kui administratsioon ja ma ei mõista miks administratsioon suhtub teisiti. Leian, et põhjuseks on vähene ametiastemete rotatsioon.

K: Kas siseveendumus peaks kujunema elukogemuse või töökogemuse tagajärjel?

I: Siinkohal oleks mõlemad kogemused arvestatavad.

K: Milliseid hoiakuid ja kus sa igapäevaselt tajud?

I: Nii-öelda sõprade kaudu ja ka ametnike kaudu.

K: Aga milliseid?

I: Hoiakud on üldreeglina negatiivsed ja negatiivsus väljendub selles, et õiguskord tagab kinnipeetavatele isegi paremad tingimused kui teistele vabaduses viibivatele isikutele. Siin ei saa võrrelda loomulikult liikumisvabadust kui sellist

K: On veel mingeid hoiakuid muude objektide või asjade suhtes? Näiteks kuidas suhtud ühiskonnas aktuaalsetesse probleemidesse?

I: Lollustele ei ole otse ega äärt.

K: Mida arvad teiste hinnangutest ja arvamustest?

I: Arvan seda, et kui teiste isikute reaktsioonid on äkilised, siis nad on emotsionaalsed ja vastasel juhul on need siis tasakaalukad.

K: Mille ajal sinu arvates inimesed nii reageerivad?

I: Mille ajale? Seda ma ei tea ju.

K: Kas sa hoiad end igapäevaselt ühiskonnas ja maailmas toimuvaga kursis? Kuidas?

I: Jah, hoian. Loen lehti ja ajakirjandust. Kuulan, vaatan muud elektroonilist meediat.

K: Kas oled vahel uudiseid kuulates, vaadates mõelnud või adunud poleemikat tekitanud sündmuse ja sellele reageeringu naeruväärsusele?

I: Vahetevahel jah. Peamiselt võiks öelda, et teatud sündmustele reageerimiseaeg lõpeb vahetult uue sündmuse esile kerkimist. See on naeruväärne, et üks naeruväärne sündmus taandub teise naeruväärsema ees.

K: Kuidas kommenteerid artiklite kommentaare? Mis sa arvad, kas nendes kommentaarides on objektiivselt hinnangut? On arvamusi avaldatud ühiskonnas levivaid arusaami arvestades või on pigem isiklik ja objektiivne hinnang?

I: Kommentaarid on väga varieeruvad. Nõ objektiivsed ja kaalutletud kommentaarid, samas ka esineb emotsioonide puhanguid või isegi sõimu.

K: Kas üldiselt avaldatakse oma arvamust või „kellegi“ arvamust?

I: Ei tea öelda. Arvan, et enamasti enda või omaks võetud arvamust.

K: Mis sa arvad, millest nende arvamus tekkinud on? No, et suur grupp inimesi siiski sarnaselt reageerib?

I: Inimeste veendumused on sarnased. Igal uudisel on kindlad toetajad ja ka vastased. Ja nende vahel laveerivad nn leimijad.

K: Kas sa nõustud, et see võib olla sellest, et ühiskonnas levivad teatud arvamused ja inimesed võtavad selle üle/omaks.

I: Jah. Kindlasti. Mida vähem inimene mõtleb, seda rohkem võtab ta arvamusi omaks.

K: Kas sa oled tajunud ühiskonnas teatud ülestõstatatud temade/probleemide suhtes teatavat ühiskonnas levivate eelarvamuste mõju?

I: Kindlasti. Kuid konkreetseid näiteid ei suuda välja tuua.

K: Mida sina arvad eelarvamusest vähemuste (homoseksuaalid, kinnipeetavad, mustanahalised jms) suhtes? Kas inimesed reageerivad üle?

I: Isiklikult jätab külmaks mida teised arvavad.

K: Mis sa ise arvad nendest gruppidest?

I: Ise olen suhteliselt tolerantne.

K: Aga sa tunnistad, et ühiskonnas levivad eelarvamused erinevate gruppide suhtes?

I: Tunnistan.

K: Kas saaksid seletada, kuidas sinu arvates need eelarvamused väljenduvad?

I: Näiteks põlguses. Mõnitamises.

K: Kas sa oma töös ka tajud eelarvamuste olemasolu? Et kinnipeetavatesse su kolleegid suhtuvad eelarvamuslikult?

I: Ma arvan küll jah.

K: Et siis tajud jah?

I: Jah.

K: Kuidas need väljenduvad?

I: Võttes appi vanasõna: Küürakat parandab haud.

K: Mis sa sellega mõtled?

I: Ehk siis kinnipeetavad ei muutu ühiskonna jaoks paremaks.

K: Kas kõikidesse kinnipeetavatesse suhtutakse ühtemoodi?

I: Ei oska öelda. Mõningad erandid ikka on.

K: Millised? Saaksid sa palun täpsustada?

I: Ma ei tea. Ma ainult avaldasin arvamust.

K: Kas oled tajunud hoiakuid ja eelarvamusi oma töökoha (asutus) valiku suhtes? Kuidas sinu arvates inimesed suhtuvad sellesse, et töötad vanglas? Kuidas on reageeritud, kui nad on saanud teada, kus sa töötad?

I: Kõvahäälselt ei ole oma arvamust avaldatud. Ainuke reaktsioon oli politseiosakonnast, kus kuriteo teate edastamisel ja oma töökoha avaldamisel nähtunud muigest.

K: Kas tuttavad ei ole reageerinud stiilis a'la „appi, seal on ju kurjategijad“?!

I: Pigem on küsitud, mida sa seal teed.

K: Kuidas suhtuvad sinu lähedased, tuttavad vanglasse?

I: Kinnipeetavate pansionaat, kus neile pakutakse tasuta ulualust ja sööki ja nad ikka ei ole rahul.

K: Lähme tagasi sinu teenistusülesande juurde-vangla esindamine haldusküsimustes kohtus-ja tahan, et sa kirjeldaksid, missugune õhkkond valitseb tavaliselt kohtusaalis?

I: Ütleme vaidlev olustik, kus siis pooled õigustavad enda käitumist ja püüdes kinnitada teise poole käitumise ei olnud nõuetekohane.

K: On siis olustik pingeline ärev? Või sõbralik ja arutlev?

I: Peamiselt on selline vaidlev ja enese seisukohtade rõhutamine. Harva esineb ärevust kus siis protsessiosaline ärritub vaidluse käigus.

K: Kas sa oled tajunud kohtusaalis vaenuliku (negatiivse hoiaku ja eelarvamuste olemasolu kinnipeetava suhtes) kohtuniku poolset suhtumist kinnipeetava kaebuse sisusse ja tema argumentidesse?

I: Siin nimetaksin pigem kohtuniku nõudlikku küsitlemist, milles peitub püüd selgitada kinnipeetavale, et tema väidetava õiguste rikkumine ei ole selge kohtu jaoks. Sama esineb ka vastupidi, kus kohtunik esitab küsimusi vastustajatele.

K: Et sa siis ei ole täheldanud isiklikku vaenulikku suhtumist just kinnipeetavate grupi suhtes?

I: Kinnipeetavate grupi suhtes on rangemalt suhtuvaid kohtunikke, aga mitte just vaenulikku.

K: Kuidas selline kohtuniku poolne reageerimine kinnipeetavale mõjub?

I: Kinnipeetav võib sellisel juhul ärrituda, kuid jääb siiski enda kaebuse juurde.

K: Kuidas kommenteerid sina kohtuniku sellist käitumist?

I: Normaalne

K: Mis sa selle all silmas pead?

I: Kui see käitumine on suunatud vaieldava küsimuse täpsustamisele mitte siis kinnipeetava isiksuse mõjutamiseks

K: Kas sina kui vangla huvide kaitsja kohtusaalis oled kohtunikuga, kes tajutavalt väljendas negatiivset hoiakut kinnipeetava suhtes, ühte meelt kuigi nii ei ole eetiline, põhjusel, et kohtuniku selline suhtumine toob kaasa vanglat huvitava lahendi?

I: Ma ei tea öelda. Ei oska praegu meenutada.

K: Kuigi kohtunik võis väljenduda teatud eelarvamust ja negatiivset hoiakut omades, ei ole kohtulahend reeglina eelpoolnimetatust mõjutatud?

I: Kohtuniku suhtumise mõju ei ole kohtulahendis täheldanud

K: Et siis negatiivne hoiak väljendub ainult kohtuprotsessis?

I: Võib nii öelda

K: Kas kohtunikul on kujunenud „musterkaebajate“ (kinnipeetavad, kes esitavad väga palju kaebuseid) suhtes negatiivne hoiak ja ka nende kohtuistungeid tuleks pidada võimalikult lühidalt, mõjutades kinnipeetavat oma nähvava olekuga nii, et viimane ei jõua kohtuistungi käigus oma seisukohti piisavalt argumenteerida, kuna ta tunneb kohtuniku survet?

I: Selle koha pealt vist ilmselt võib seda täheldada.

K: On kohtunikud sinu kogemusi arvestades suuremal osal kordadest üleoleva käitumisega või pigem ollakse vastutulelik ja mõistev (kohtunik arvestab, et kinnipeetav ei tea kohtuprotsessi läbiviimisest midagi)?

I: Kohtuniku käitumine on enamasti adekvaatne protsessi sihipärase lõpptulemuseni viimisel.

K: Mis on sinu arvates põhjuseks, et Ringkonnakohus muudab Halduskohtu otsust?

I: Põhjuseks võib olla palju asju. Mõnele tõendile ebapiisava tähelepanu osutamine.

K: Kas sinu arvates võib see olla sellest, et Halduskohus tõlgendab õigusnormi „natuke sellises suunas“, et see viiks hoopis vanglat huvitava lahendini?

I: Võib esineda juhtumeid, kus õigusnormi ei ole tõlgendatud õigesti või koostoimes teiste sama küsimust reguleeritavaga.

K: On see hea või halb, et kinnipeetava teadlikkus kaebeõiguses kasvab?

I: Isikliku töö seisukohalt halb. Üldiselt siiski hea.

K: Kas oled kohtusaalis tajunud kohtuniku negatiivset meelestatust vangla suhtes, kui ilmneb vangla poolne omavolitsemine, mille tagajärjel tehti õigusvastane otsus või toiming?

I: Kas kohtuniku väljendust vangla suhtes?

K: Jah.

I: Kohtunik on jah, väljendanud sellist pahameelt vangla suutmatusest lahendada konkreetset avaldust või juhtumit.

K: Kas sinu praktikas on esinenud juhtumit, kus oled veendunud, et kohtuotsus tuleb õigustatult kinnipeetava kasuks, kuid üllatusena hoopis teeb kohtunik kohtuotsuse vangla kasuks, kuigi vangla esitatud argumendid olid üsna nõrgad ja/või ebaselged?

I: Hinnangu küsimus. Ehk siis kui sellist küsimust, kus otsus oleks pidanud kindlalt kellegi kasuks tulema ei ole olnud. On esinenud juhtumist, kus kohtunik võiks teha otsuse kp kasuks, kuna vanglal on esinenud eksimusi oma tegevuses, kuid siiski on jäänud kinnipeetava kaebus rahuldamata.

